

Η φυσιογνωμία των πόλεων αναδεικνύεται με την ένταξη των αρχαιολογικών μνημείων στο περιβάλλον τους. Η περίπτωση της Αθήνας

Ρόιδω ΜΗΤΟΥΛΑ, Παναγιώτης Α. ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ, Αλέξανδρος ΠΟΥΛΟΥΔΗΣ

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια βιώνουμε τις συνέπειες μιας ολοένα αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μπορεί βέβαια η παγκοσμιοποίηση και η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση να έχουν θετικές επιπτώσεις σε κάποιους τομείς, είναι όμως επίσης βέβαιο ότι δημιουργούν προϋποθέσεις ισοπεδωτικής αντιμετώπισης στον τρόπο λειτουργίας και στην μορφολογηση των πόλεων. Ένας διαρκής ελοχεύων κίνδυνος απειλεί τον χαρακτήρα και την φυσιογνωμία της σύγχρονης πόλης.

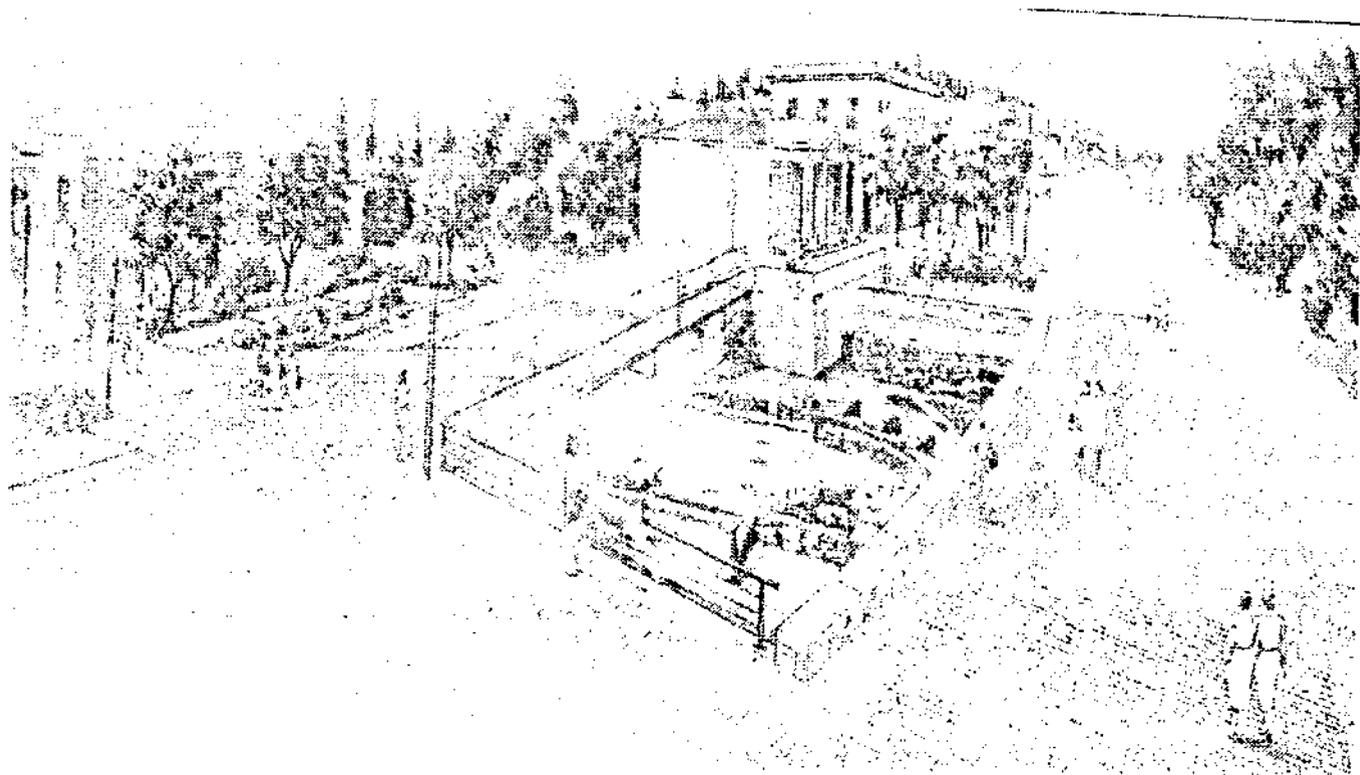
Στην πολιτιστική κατεύθυνση, η παγκοσμιοποίηση και η πραγματικότητα πλέον της Ευρωχώρας αρχίζουν να λειτουργούν σαν στοιχεία ανάδειξης μιας σειράς

πολιτιστικών προβλημάτων, κάτι που είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει και στην επίλυση πολλών στρεβλώσεων και ζητημάτων. Κυρίαρχο πρόβλημα σε αυτήν την κατεύθυνση αποτελεί η ένταξη και ενσωμάτωση κάθε πολιτιστικής κληρονομιάς στο ζωτικό πολεοδομικό και λειτουργικό ιστό της πόλης. Απλουστευμένη προσέγγιση του θέματος, αποτελεί συχνά η τοποθέτηση των διαφόρων αρχαιολογικών ευρημάτων σε ένα μουσείο. Είναι όμως προφανές ότι, μόνο η ανάδειξη, διατήρηση προβολή και ένταξη των αρχαιολογικών ευρημάτων στη λειτουργικότητα της πόλης αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη λύση. Το νέο υπό δημιουργίαν μουσείο της πόλεως των Αθηνών, που θα φιλοξενήσει 50.000 προσφάτως ανακαλυφθέντα αρχαιολογικά ευρήματα αποτελεί τυπικό παράδειγμα της πρώτης λύσης, ενώ παράδειγμα

Ρόιδω ΜΗΤΟΥΛΑ, Διδάκτωρ Ε.Μ.Π., Πολιτικός Επιστήμων, Π. Α. ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ, Διδάκτωρ Πολιτικός Μηχανικός Α.Π.Θ., Α. ΠΟΥΛΟΥΔΗΣ, Αρχιτέκτων Πολεοδόμος Μηχανικός

της δεύτερης λύσης αποτελεί η αποκάλυψη και ανάδειξη της οικίας Πρόκλου στο βασικό άξονα της ενοποίησης των Αρχαιολογικών Πόλων της κλασικής Αθήνας [σχήμα 1].

για την ανάκτηση της ταυτότητάς του, η οποία αντικατοπτρίζεται στην έντονη ανησυχία του όχι μόνο για την πολιτιστική του κληρονομιά, αλλά είναι απόλυτα συνδεδεμένο με την διατήρηση, προβολή και ανάδει-

Σχήμα 1. Οικία Πρόκλου, στον άξονα των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας

1. Γενικά

Τα τελευταία χρόνια η επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών στις χώρες προέλευσής τους, έχει αναχθεί σε σημαντικότατο ζήτημα διεθνούς εμβέλειας, ζήτημα που έχει αφητηρία την επιστροφή των γλυπτών μνημείων του Παρθενώνα, στον τόπο δημιουργίας τους, την Αθήνα. Είναι γεγονός, ότι υπάρχει ένα όλο και αυξανόμενο ενδιαφέρον του σύγχρονου Έλληνα

ξη κάθε παραδοσιακού και πολιτιστικού στοιχείου. [3] Σήμερα, στην προσπάθεια του αυτή ο Έλληνας έχει σύμμαχο την Ενωμένη Ευρώπη, η οποία ευαισθητοποιείται ιδιαίτερα προς αυτήν την κατεύθυνση και τη συνδέει πολύ συχνά, με μια οικονομική διάσταση. Έτσι στο πρώτο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Πλαίσιο για τον Πολιτισμό (2.000 – 2.004) δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προσπάθεια αύξησης του πολιτιστικού ενδια-

φέροντος του μέσου Ευρωπαίου πολίτη, σε σχέση με την οικονομική και τουριστική ανάπτυξη, καθώς επίσης και στη σχέση μεταξύ πολιτιστικής και οικονομικής πραγματικότητας κάθε περιοχής με ιδιαίτερη αρχαιολογική αξία, σε συνδυασμό με τον αστικό σχεδιασμό της περιοχής και την ευρύτερη αναβάθμιση και ανάπτυξή του.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έχουν ορισμένες φορές αποδώσει μικρότερη αξία στους πολλαπλούς ρόλους της ένταξης των αρχαιολογικών πολιτιστικών ευρημάτων ως "ζωντανών" και όχι "νεκρών" στοιχείων, σε ένα σύγχρονο πολεοδομικό ιστό. Είναι καιρός πλέον η διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση να οργανωθεί και να λάβει κατάλληλα μέτρα προκειμένου να καταστεί δυνατή η πραγμάτωση του δυναμικού που υπάρχει στο συγκεκριμένο τομέα. Ορισμένες χώρες έχουν ήδη κάνει τα πρώτα βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση. Οι υπόλοιπες έχουν συμφέρον να το πράξουν, προκειμένου να είναι πλήρης η απογραφή και η κοινωνική αξιοποίηση ενός πολιτιστικού πλούτου που κανείς δεν γνωρίζει και που μπορούν όλοι στη διάρκεια ενός ταξιδιού ή με κάποια προσλαμβάνουσα εικόνα να έχουν πρόσβαση σ' αυτόν. Τότε η Ευρώπη θα έχει πραγματοποιήσει κάτι ιδιαίτερα σημαντικό, να αντλεί από τον πολυποίκιλο Πολιτισμό της μία δύναμη στην υπηρεσία όλων.

Βέβαια πάντα υπάρχει ο κίνδυνος, η αύξηση της τουριστικής κίνησης να προκαλέσει δυσλειτουργίες ή προβλήματα στην ζωή των πόλεων που διαθέτουν πλούσια πολιτιστική και αρχαιολογική κληρονομιά, όταν σε αυτές υπάρχει απουσία ελέγχου. Οι γύρω περιοχές, πολύ εύκολα μπορεί να μετατραπούν σε "μονολειτουργικές τουριστικές" με τον πολλαπλασιασμό των ξενοδοχείων, των τουριστικών καταστημά-

των κλπ. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της εύθραυστης ισορροπίας του αστικού περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να φτάσει μέχρι και τη χειροτέρευση της κατάστασης των ιδίων των αξιοθέατων.

Οφείλουμε βέβαια να παραδεχτούμε, ότι οι πόλεις και οι ευρύτερες περιοχές τους μπορούν να εναποθέσουν σημαντικές ελπίδες για την ανάπτυξη και ευημερία τους στον τουρισμό. Όμως επισημαίνεται ότι αποτελεί ζωτική ανάγκη η ύπαρξη σχεδιασμού και στρατηγικής για τον αστικό τουρισμό, προκειμένου να αποφευχθούν οι πιθανές αρνητικές του επιπτώσεις.

Από την άλλη πλευρά, σε παγκόσμιο επίπεδο είναι γεγονός ότι ο μέσος τουρίστας δεν συναρτά τον τόπο διακοπών του με την επίδειξη πολιτιστικής ανησυχίας. Στην Ελλάδα αντιστοιχεί μία επίσκεψη σε αρχαιολογικό χώρο ανά τουρίστα. Η οικονομική συνέπεια αυτής της πραγματικότητας είναι προφανής, καθώς επίσης και η πολύπλευρη αναμενόμενη ωφέλεια της ενδεχόμενης αύξησης της συχνότητας αυτού του φαινομένου.

2. Πολιτιστικά μνημεία και φυσιογνωμία της πόλης

Σύγχρονη παγκόσμια πραγματικότητα αρχίζει να αποτελεί το ογκούμενο ρεύμα της διατήρησης στις μεγάλες πόλεις στοιχείων που έχουν διαμορφώσει τον χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία τους. Είναι προφανές ότι η τάση αυτή στοχεύει:

Στη διατήρηση της φυσιογνωμίας της πόλης.

Στην ανάδειξη και προβολή όλων εκείνων των ευρημάτων ή στοιχείων της πόλης, που αποτελούν τα βασικότερα διαχρονικά χαρακτηριστικά της.

- Στην ένταξη ως "ζωντανών" κυττάρων όλων αυτών των στοιχείων στη σύγχρονη λειτουργικότητα της.
- Στην αξιοποίηση όλων αυτών των στοιχείων για οικονομική και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.
- Στον συνδυασμό όλων των παραπάνω στοιχείων στην κατεύθυνση για μια περιβαλλοντική και φυσιογνωμική αναβάθμιση και ανάπλαση.

Αν αναρωτηθεί κανείς για τον θαυμασμό που εκφράζουμε για το υψηλό ποιοτικό επίπεδο της φυσιογνωμίας των πόλεων του μεσαίωνα θα αντιληφθεί ότι αυτό δεν είναι τυχαίο. Είναι τα ποιοτικά εκείνα στοιχεία τα οποία προσδίδουν αυτήν την αίσθηση του θαυμασμού, ή "το ιδιαίτερο πνεύμα" σύμφωνα με τον C.N.Schulz ή την "χωρική οργάνωση" κατά τους J.Castex, J.C.Depaule, P.Panerai, και B. Hillier, Hanson και τέλος για την "μνήμη και το μύθο" σύμφωνα με τον A.Rossi .

Είναι γνωστό ότι "αστικό" εννοούμε το χώρο που κυριαρχεί ο άνθρωπος με τα δημιουργήματά του, σε αντιδιαστολή με το "μη αστικό" το χώρο της υπαίθρου στον οποίο κυριαρχεί το φυσικό στοιχείο και όχι το "ανθρωποποίητο".

Καθίσταται λοιπόν αυτονόητο, ότι όλα αυτά τα δημιουργήματα του αστικού χώρου τα οποία διαχρονικά σηματοδοτούν συγχρόνως και την πορεία του πολιτισμού του συγκεκριμένου τόπου θα πρέπει να παραμένουν άρρηκτα συνδεδεμένα με το ζωντανό ιστό του τόπου, γιατί μόνο μέσω αυτών μπορεί να αναδεικνύεται και η φυσιογνωμία του. Η σημερινή πραγματικότητα με τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες και απαιτήσεις των επιχειρήσεων και των πάσης φύσεως λειτουργιών μιας σύγχρονης κοινωνίας, τείνουν να εξαφανί-

σουν και να εκτοπίσουν κάθε "ιδιαίτερο" ενός τόπου, επιβάλλοντας το "ομοιόμορφο" και το λειτουργικά "παραγωγικότερο".

Οι παραπάνω τάσεις θα πρέπει με κάθε τρόπο να πιθασευτούν, παρά τη δυσκολία που πρέπει να ομολογήσουμε ενέχει αυτή η προσπάθεια. Θεωρώντας ότι κάθε δημιουργία εκφράζει τον χαρακτήρα του ανθρώπου – δημιουργού του θα πρέπει να εντοπίζουμε και να εκσυγχρονίζουμε την έκφραση των μορφών του χώρου που οι άνθρωποι κάτοικοί του θέλουν να συνεχίσουν, διατηρώντας έτσι τη φυσιογνωμία του τόπου τους.

3. Η Ευρώπη προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά των πόλεών της

Από τα μέσα του περασμένου αιώνα, η Ευρώπη σταδιακά δείχνει όλο και περισσότερο μία ιδιαίτερη ευαισθησία στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των πόλεών της.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης υπήρξε ο πρώτος Οργανισμός που ανέλαβε, σχεδόν αποκλειστικά, την προώθηση της διακρατικής συνεργασίας σε θέματα προστασίας και ανάδειξης του Ευρωπαϊκού μνημειακού πλούτου. Συγκεκριμένα διοργάνωσε ειδικά συνέδρια και συμπόσια, ενίσχυσε προγράμματα δράσης και κατάρτισης και δημοσίευσε Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών και της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης. Οι ρυθμιστικές του παρεμβάσεις ξεκινούν με την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση (1954), την πρώτη διακρατική συμφωνία για πολιτιστικά θέματα. Εδώ εμφανίζεται, έστω και αόριστα η έννοια της *κοινής Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς* και καλεί κάθε συμβαλλόμενο κράτος να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να προφυλάξει τα αγαθά ευρωπαϊκής πο-

λιτιστικής αξίας και να τα καταστήσει προσιτά στο κοινό.

Η κανονιστική δράση του Συμβουλίου συνεχίζεται με τη Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς (Λονδίνο 1969), όπου ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τις ανασκαφές και τη διακίνηση αρχαιολογικών ευρημάτων και συνάμα εδραιώνεται η θέση ότι η προστασία της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης είναι ευθύνη όλων των κρατών στη βάση της αρχής της συνεργασίας. Πρόσφατη είναι η πρωτοβουλία του Συμβουλίου να προχωρήσει στην Τρίτη Ευρωπαϊκή Διάσκεψη των Υπευθύνων για την Πολιτιστική Κληρονομιά Υπουργών, στη Βαλέτα της Μάλτας το 1992 με θέμα "η αρχαιολογία στις πόλεις του σήμερα". Η Διάσκεψη ασχολήθηκε με το σύγχρονο σοβαρό ζήτημα της προστασίας των αρχαιολογικών χώρων που βρίσκονται μέσα στις ταχύτατα αναπτυσσόμενες πόλεις του σήμερα και πρότεινε τρόπους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις αναπόφευκτες συγκρούσεις σχετικά με τις χρήσεις γης. Στο περιθώριο της Διασκέψεως υπογράφηκε και η Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς, η οποία αναθεωρεί την αντίστοιχη του Λονδίνου και προβλέπει στο άρθρο 5 συνεργασία των αρχαιολόγων με τους υπεύθυνους για την εκπόνηση των σχεδίων ανάπτυξης.

Το Μάιο του 1964 γίνεται στη Βενετία το 2ο συνέδριο των αρχιτεκτόνων και αναστηλωτών ιστορικών μνημείων, στο οποίο η Χάρτα των Αθηνών συμπληρώνεται με την πρόβλεψη του άρθρου 1, όπου αναφέρεται ότι "η έννοια του ιστορικού μνημείου δεν αφορά μόνο την μεμονωμένη αρχιτεκτονική δημιουργία, αλλά και το αστικό ή αγροτικό τοπίο ή σύνολο, ως μαρτυρία

πολιτισμού". Με αυτό τον τρόπο επιβεβαιώνεται η σημασία των ιστορικών κέντρων και προοικοδομείται ο σχεδιασμός για τη διατήρησή τους που θα ακολουθηθεί από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Ακόμα, στο κείμενο που ψηφίστηκε στο Συνέδριο τονίζεται ότι η αποκατάσταση και συντήρηση των μνημείων αποτείνεται στη συνεργασία όλων των επιστημών και των τεχνών που μπορούν να συνεισφέρουν στη μελέτη και τη διάσωση της μνημειακής κληρονομιάς. Ειδικότερα, για την αποκατάσταση και την αναστήλωση αναφέρεται ότι επιλέγεται κατ' εξαίρεση, στοχεύει στη διατήρηση και αποκάλυψη των αισθητικών και ιστορικών αξιών του μνημείου και βασίζεται στο σεβασμό στην αρχική του υπόσταση και τα αυθεντικά του στοιχεία. Ταυτόχρονα οι τυχόν προσθήκες, τονίζεται, γίνονται ανεκτές μόνο όταν σέβονται το σύνολο των ενδιαφερόντων μερών του κτιρίου, το παραδοσιακό του πλαίσιο, την ισορροπία της σύνθεσής του και τις σχέσεις του με τον περιβάλλοντα χώρο. Την ίδια εποχή ο Giancarlo de Carlo εντάσσει στο Ρυθμιστικό Σχέδιο του Urbino το ιστορικό του κέντρο. Το 1967 στην Τσεχοσλοβακία στο 9ο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων γίνεται ευρύτερα αποδεκτό ότι η αντιμετώπιση των ιστορικών κέντρων πρέπει να βρεθεί στο επίκεντρο μιας γενικότερης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, γεγονός που αποτυπώνεται και στο ψήφισμα του Συνεδρίου.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερή η πρόθεση των εμπλεκόμενων μερών στο περιβάλλον της Ευρώπης να επιτύχουν τη βέλτιστη διαχείριση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Στόχος είναι η προστασία και η διατήρηση αλλά ταυτόχρονα και η ελαχιστοποίηση των αρνητικών παραγόντων που θίγουν τη λειτουργία της στο σχηματισμό της ιδιαιτερότητας του χαρακτήρα και

της φυσιογνωμίας των Ευρωπαϊκών πόλεων.

Την ίδια εποχή που οι ανάγκες της οικονομικής έκρηξης στις ευρωπαϊκές χώρες οδηγούν στη λογική της συνεχούς επέκτασης των πόλεων, τα ιστορικά κέντρα αποτελούν τις "ζώνες προστασίας" των ρυθμιστικών σχεδίων και η οργάνωσή τους καθορίζεται από τους περιορισμούς δόμησης των ειδικών πολεοδομικών σχεδίων. Τα σχέδια όμως αυτά αποδείχθηκαν στην πράξη ανεπαρκή και δεν κατόρθωσαν να εμποδίσουν την αλλοίωση και υποβάθμιση των παραδοσιακών αστικών συνόλων. Έτσι, τη δεκαετία του 70 έρχεται στο προσκήνιο η επαναχρησιμοποίηση ως εναλλακτική και οικονομική λύση στην αστική ανάπτυξη. Τον Ιούνιο του 1974 εξαγγέλλεται από τη Συνέλευση των κρατών - μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης η αναγκαιότητα χάραξης μιας κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής για το Περιβάλλον.

Το 1975 είναι χρονιά αφιερωμένη στην προστασία της Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και κλείνει με το Συνέδριο του Άμστερνταμ, όπου ψηφίζεται η ομώνυμη Διακήρυξη. Στη Διακήρυξη σημειώνεται ότι η νέα διάσταση που πρέπει να λάβει η αρχιτεκτονική παράδοση είναι εκείνη της διατήρησης της ιστορικής συνέχειας, ώστε να αποτελέσει παράγοντα αυτογνωσίας των κατοίκων. Κάτω από το πνεύμα αυτό, οι τελευταίοι θα αυξήσουν το αίσθημα ασφάλειας που νιώθουν, παρά τις απότομες κοινωνικές μεταβολές, αφού θα διαθέτουν στον αστικό τους χώρο ένα σταθερό σημείο αναφοράς. Ταυτόχρονα η αρχιτεκτονική παράδοση θα μπορέσει να λειτουργήσει και ως πηγή έμπνευσης για νέους πολεοδομικούς τύπους που θα επιχειρούν να δημιουργήσουν και πάλι ανθρώπινες διαστάσεις και αλληλοδιείσδυση των λειτουργιών του χώρου. Στο Άμστερνταμ η διατήρηση της αρχιτεκτονι-

κής κληρονομιάς τέθηκε ως ένας από τους σημαντικότερους στόχους του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, ενώ τονίστηκε η σημασία του κοινωνικού παράγοντα στην προσπάθεια αυτή και προβλέφθηκαν μέτρα ενθάρρυνσης των πολιτών για την ενεργό συμμετοχή τους στην προσπάθεια.

Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο στόχο της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς συστηματοποιείται το 1992 με το άρθρο 128 της γνωστής Συνθήκης του Μάαστριχ, που ορίζεται ως ένα πεδίο ενδιαφέροντος της Ένωσης η διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση των Ευρωπαϊκών κειμένων οδηγίων για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς διαδραμάτισαν δύο κείμενα που ψηφίστηκαν μετά από διεθνή Συνέδρια του ICOMOS. Το πρώτο κείμενο υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ICOMOS στην Ουάσιγκτον το 1987 και το δεύτερο στη Σρι Λάνκα το 1993.

Οι πρώτοι προβληματισμοί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας καταγράφονται στην "Πράσινη Βίβλο για το Αστικό Περιβάλλον". Στο κείμενο διαγράφεται ξεκάθαρα η διάθεση να τεθούν γενικοί κανόνες, έτσι ώστε να προστατευτεί η πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά των Ευρωπαϊκών πόλεων. Οι Ευρωπαϊκές πόλεις, σύμφωνα με την παραπάνω Βίβλο, είναι γεμάτες με σύμβολα πολιτιστικής κληρονομιάς, κυρίως αρχιτεκτονικά μνημεία. Επισημαίνεται πολύ εμφαντικά ότι τα πολεοδομικά πλάνα που ίσχυαν κατά καιρούς την έχουν απειλήσει σε μεγάλο βαθμό και προτείνεται η Κοινότητα να παρέχει ουσιαστική οικονομική βοήθεια για τη διατήρηση κτιρίων και περιοχών με ιστορική σημασία.

Απολογιστικά, δέκα χρόνια μετά τα ευχολόγια της Πράσινης Βίβλου, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι πολλές πολιτικές και δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλέον έχουν ως στόχο τους από τη μία πλευρά τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των πόλεων της και από την άλλη πλευρά την σύνδεση αυτής της κληρονομιάς με το ευρύτερο αστικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε να ισχυριστούμε πως οι προσπάθειες που γίνονται τον τελευταίο καιρό για ανάδειξη και ένταξη των μνημείων στον πολεοδομικό ιστό της Αθήνας βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με τις πολιτικές και δράσεις τόσο της Ευρώπης γενικότερα, όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ειδικότερα.

4. Η ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας

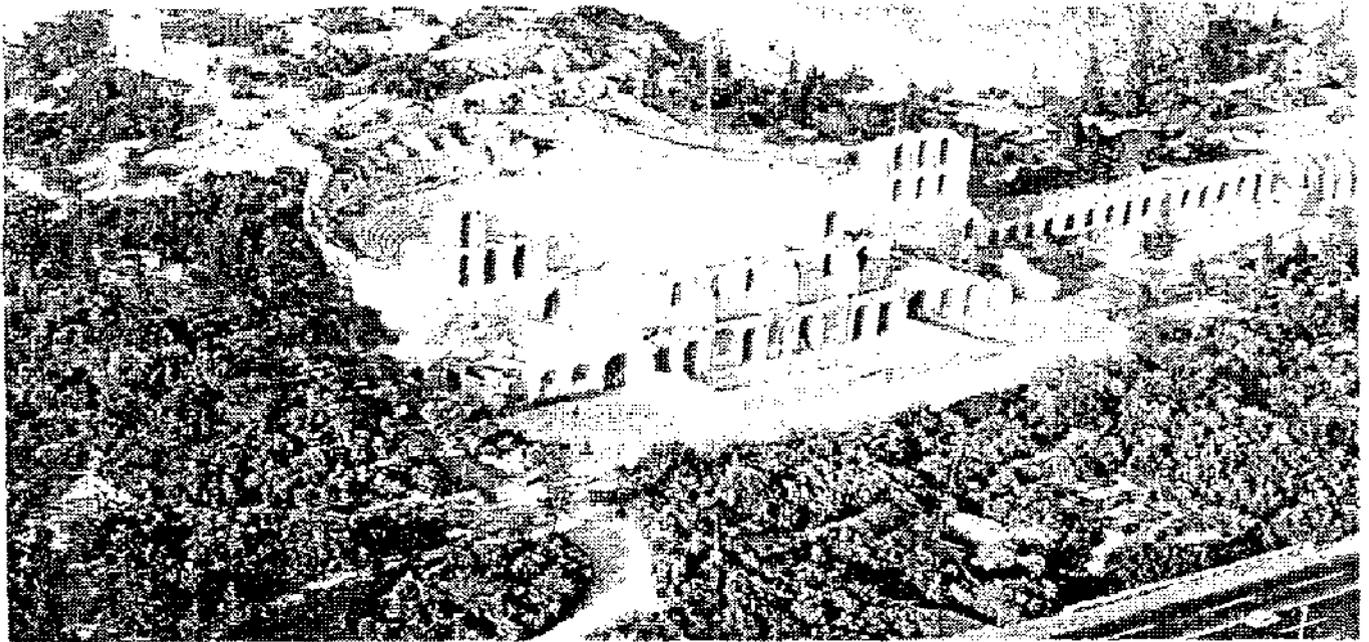
Στην Αθήνα αυτή τη στιγμή αναπτύσσεται μια πολύ σημαντική προσπάθεια, που στοχεύει στην ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της, στην αναβίωση του πολιτιστικού πλούτου της κλασικής εποχής του Περικλή και όλων των μεγάλων Ελλήνων φιλοσόφων και στοχαστών του 4^{ου} και 5^{ου} π.χ αιώνα. [Σχήμα 2]. Η προσπάθεια αυτή είναι ένα έργο κολοσσιαίων διαστάσεων, μοναδικό ίσως σε εθνική κλίμακα αλλά και έργο αναφοράς σε υπερτοπικό επίπεδο (ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο). Το μέγεθος και η μοναδικότητά του δεν είναι αποτέλεσμα των φυσικών του μόνον διαστάσεων, αλλά κυρίως της πολιτιστικής ενέργειας που ελκύει, συμβολικής για την αναγεννόμενη ενοποιούμενη Ευρώπη, όπου η Ελλάδα, επαναδιατυπώνει την πολιτισμική αναγέννηση ενός νέου κόσμου, Ευρωπαϊκού ή Παγκόσμιου.

Επιχειρώντας μία προσέγγιση της υπάρχουσας κατάστασης εκτιμούμε ότι, ο μεγάλος πολιτιστικός, (αρχαιολογικός) άξονας της πόλης δεν διαιρεί τον αστικό ιστό, απομονώνοντας τις κλασικές εικόνες από το υποβαθμισμένο πολεοδομικό ανάγλυφο, αλλά προτείνει την προσέγγιση, με την εισαγωγή και ένταξη στην αρμονική τους συνύπαρξη, πολλαπλών πολιτιστικών, αθλητικών και κοινωνικών λειτουργιών. Προτείνει την διαπερατότητά του από τους κύριους οδικούς άξονες της πόλης αλλά και την προέκτασή του στο εσωτερικό της πόλης μας και σε διάφορα σημαντικά σημεία.

Θα πρέπει τα κλασσικά μνημεία, που από πολλούς θεωρούνται “Νεκρά Μνημεία”, αφού δεν συμμετέχουν στην σύγχρονη λειτουργικότητα της πόλης, να μην περιχαρακωθούν και απομονωθούν στο εσωτερικό του χώρου. Η τελική προσπάθεια πρέπει να έχει αποκλειστικά ένα στόχο. Τη δημιουργία ενός μοναδικού εκτεταμένου χώρου παγκόσμιας πολιτιστικής ακτινοβολίας.

Η προσπάθεια αυτή, πρέπει να αποτελεί για κάθε εθνικό και τοπικό φορέα, για κάθε πολίτη αυτής της χώρας, για κάθε έναν άνθρωπο που αισθάνεται “Ελληνας” ένα στοίχημα τιμής, που δεν υπάρχει άλλη επιλογή από το να κερδηθεί.

Ο βασικός άξονας αυτής της προσπάθειας εστιάζεται στην πεζοδρόμηση και πολιτισμική ανάδειξη των οδών Διονυσίου Αρεοπαγίτου – Αποστόλου Παύλου. Τα περίπου δύο χιλιόμετρα μήκους του εφάπτονται των βασικών αρχαιολογικών πόλων της Αθήνας και συγκεκριμένα της ευρύτερης περιοχής του Κεραμεικού της Αρχαίας και Ρωμαϊκής Αγοράς της Ακρόπολης της Ακαδημίας Πλάτωνος του Ιστορικού Τριγώνου

Σχήμα 2. Το Ηρώδειο, κέντρο της περιοχής των ενοποιούμενων αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας

της Αθήνας και της ευρύτερης περιοχής του Ολυμπίου [Σχήμα 3].

Είναι προφανές ότι η υλοποίηση αυτού του μεγάλου οράματος, χωρίς βέβαια να διαταράσσεται η λειτουργικότητα της πόλης, θα προσδώσει γενικότερα στη πόλη των Αθηνών έναν αέρα ανάκτησης της χαμένης φυσιογνωμίας της. Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να αποτελέσει το απαραίτητο εφαλτήριο μια εκτεταμένης προσπάθειας αναβάθμισης του χαρακτήρα ολόκληρης της πόλης. Αλλά και αυτό καθ'εαυτό το έργο της ενοποίησης όλων των αναφερθέντων χώρων θα αποτελέσει έργο μοναδικής παγκόσμιας σπουδαιότητας που πιστεύουμε ότι θα σηματοδοτήσει την αναζωπύρωση της πολιτισμικής μνήμης και

ενδιαφέροντος τουλάχιστον ολόκληρης της Ευρώπης.

5. Η πολιτιστική Ολυμπιάδα 2001-2004 ως αφετηρία πολιτισμικής αναβάθμισης της Ελλάδας

Την πρώτη Οκτωβρίου του 2000 και αμέσως μετά τη λήξη της Ολυμπιάδας στο Σίδνεϊ αρχίζει η Πολιτιστική Ολυμπιάδα της Αθήνας, η Πολιτιστική Ολυμπιάδα του 2004. Δεν θα πρέπει να αμφιβάλλει κανείς ότι η έναρξη αυτού του παγκόσμιου πολιτιστικού γεγονότος θα πρέπει να αξιοποιηθεί από την Ελλάδα ποικιλόμορφα και σε πολλές κατευθύνσεις. Βασικές κατευθύνσεις αυτής της προσπάθειας πρέπει να είναι

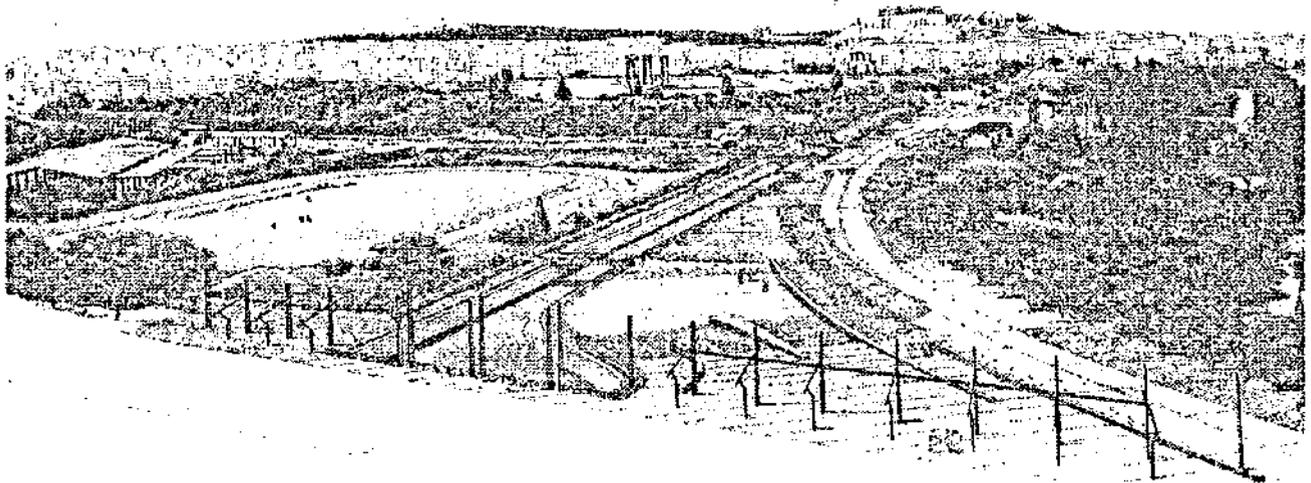
- Η προβολή του αρχαίου αλλά και του νεώτερου Ελληνικού πολιτισμού.

- Η ανάδειξη των σύγχρονων πολιτισμικών δυνάμεων της χώρας.
- Η καθιέρωση θεσμών που θα συνεχιστούν και μετά το 2004 (π.χ παγκόσμιο Λογοτεχνικό Βραβείο – Μαθηματική Ολυμπιάδα κλπ.)

Οι συγκυρίες είναι σήμερα ιδιαίτερα κατάλληλες. Ο Ελληνικός Πολιτισμός ξαναζεί με τις πρόσφατες ανακαλύψεις στην πόλη του Αλεξάνδρου. Τα μνημεία του Παρθενώνος συγκεντρώνουν μέρα με τη μέρα το παγκόσμιο ενδιαφέρον και συμπαράσταση για επιστροφή τους στην πόλη δημιουργίας τους, την Αθήνα. Τέλος οι συνεχιζόμενες σημαντικές ανακαλύψεις στο Δημόσιο Σήμα, σημείο ταφής όλων των επώνυμων Αθηναίων Φιλοσόφων – πολιτικών – στοχαστών κλπ του 4^{ου} και 5^{ου} Π.Χ αιώνα, σε συνδυασμό με την ενοποίηση όλων των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας ολοκληρώνουν το πλέγμα της επίκαιρης θετικής συγκυρίας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εγρήγορση στον τομέα της οργάνωσης της πολιτιστικής Ολυμπιάδας παρουσιάζει σημαντική καθυστέρηση. Ενώ πρόσφατοι οικονομικοί προϋπολογισμοί δεν αποκλείουν το κόστος διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων να πλησιάζει τα 2,5 τρις, στην κατεύθυνση του μεγάλου αυτού πολιτιστικού γεγονότος, στο οποίο η Ελλάδα αναμφισβήτητα έχει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα και μπορεί αναμφίβολα να επιτύχει μία μοναδική ποιοτική διοργάνωση, μόλις τώρα γίνονται δειλά – δειλά τα πρώτα οργανωτικά βήματα.

Ένα σημαντικό σημείο το οποίο πρέπει να προσεχθεί είναι οι πόλεις και οι χώροι διοργάνωσης των πολιτιστικών Ολυμπιακών Δρώμενων. Στο σημείο αυτό δεν υπάρχουν περιορισμοί, όπως οι αντίστοιχοι της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγωνισμάτων οι οποίοι πρέπει να διεξάγονται σε περιοχές μέχρι 120 χιλ. από την διοργανώτρια – πόλη. Έτσι είναι δυνατόν να

Σχήμα 3. Ολυμπείο. Συνολική ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου.

προγραμματισθούν και να προβληθούν αντίστοιχα πολιτιστικοί χώροι και ελληνικές πόλεις που έχουν να επιδείξουν μοναδική πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση.

6. Συμπεράσματα

“Όσο πιο εύκολα διδάσκεται η φιλοσοφία τόσο λιγότερο εύκολα κατανοούνται τα νοήματά της. Γιατί, για την διδασκαλία ακολουθείται ο δρόμος των συλλογισμών ενώ για την κατανόηση απαιτείται η σύλληψη της ουσίας του πραγματικού”. Είναι βέβαιον ότι κάτι ανάλογο χρειάζεται να γίνει στην ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια της ένταξης των αρχαιολογικών μνημείων στο φυσικό περιβάλλον τους, στο λειτουργικό ιστό της πόλης.

Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα ο αστικός πληθυσμός της Ευρώπης ξεπερνά το 80% του συνολικού Ευρωπαϊκού πληθυσμού. Το στοιχείο αυτό δημιουργεί αναπόφευκτα μια μεγάλη σειρά προβλημάτων, όπως μόλυνση του περιβάλλοντος, ηχορύπανση, κυκλοφοριακό χάος, συγκέντρωση επιχειρήσεων με τις αναπόφευκτες επιπτώσεις, μείωση του πρασίνου, άναρχη δόμηση κλπ. Τα προβλήματα αυτά είναι βέβαιον ότι υποβαθμίζουν τις όποιες πολιτιστικές παρουσίες κάθε πόλης, οι οποίες συγχρόνως απειλούνται από τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα των μεγαλουπόλεων. Είναι βέβαιον ότι ο Ευρωπαίος πολίτης μιας χώρας αγαπάει και πιθανώς να είναι ταυτισμένος με μια σημαντική πολιτιστική έκφραση του τόπου του όπως π.χ ο κάτοικος της Αθήνας με την Ακρόπολη, ή ο κάτοικος του Παρισιού με τον Πύργο του Άιφελ.

Για τους παραπάνω λόγους, σε όλες τις περιπτώσεις συγκεντρωμένων προβλημάτων σε πόλη ή πε-

ριοχή οι λύσεις που πρέπει να δίνονται επιβάλλουν τη συνολική θεώρηση των ζητημάτων και να μην προσεγγίζουν αποσπασματικά τα θέματα. Μόνο έτσι μπορούν αστικό περιβάλλον, φυσικό περιβάλλον και πολιτιστικά μνημεία να συνυπάρχουν σε ένα αρμονικό σύνολο. Μόνο έτσι μπορεί να επιτυγχάνεται συγκερασμός του παλιού με το νέο, του παραδοσιακού με το σύγχρονο. Για όλους αυτούς τους λόγους πρέπει οι όποιες ακολουθούμενες πολιτικές να στοχεύουν σε βασικούς άξονες μέσω των οποίων να:

- Αναδεικνύεται η διαχρονικότητα της φυσιογνωμίας της πόλης.
- Δημιουργείται κίνητρο και προοπτική χρησιμοποίησης στοιχείων που εκφράζουν τη φυσιογνωμία ενός τόπου στις νεώτερες κατασκευές συντηρώντας και αναβαθμίζοντας έτσι την οντότητα του χαρακτήρα της πόλης.
- Αναπτύσσεται το πολιτισμικό ενδιαφέρον του πολίτη – κατοίκου της πόλης.
- Προβάλλεται η συγκεκριμένη πολιτιστική κληρονομιά στο πολίτη – επισκέπτη της πόλης.
- Απαιτείται σαν αδήριτη ανάγκη η αναβάθμιση και βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, σαν προϋπόθεση ανάδειξης και συντήρησης των πολιτιστικών αγαθών της πόλης - χώρας.

Για να γίνουν όλα αυτά πρέπει σε επίπεδο Τοπικό – Εθνικό – Ευρωπαϊκό να αναληφθούν πρωτοβουλίες που να οδηγούν σε δραστικά και εφαρμόσιμα μέτρα υλοποίησης των πιο πάνω στόχων.

Πιο αναλυτικά θα πρέπει:

α. Σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

- Να ενισχυθούν οι πολιτικές που ήδη έχουν αρχίσει να προωθούνται σε Ευρωπαϊκή κλίμακα για την ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας – μέλους της Ε.Ε.
- Να θεσπισθούν συγκεκριμένα μέτρα ενίσχυσης του Ευρωπαϊκού – Πολιτιστικού Τουρισμού.
- Να υλοποιούνται ολοκληρωμένα προγράμματα αντιμετώπισης όλων των σύγχρονων προβλημάτων μιας μεγάλης αστικής περιοχής όπως π.χ το URBAN και το RAPHAEL μέσω των οποίων θα προβάλλονται κατά τον καλύτερο τρόπο οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες κάθε πόλης.
- Να διαφυλαχθούν τεχνικές κατασκευής παραδοσιακών δομικών στοιχείων, καθώς και η χρήση των απαραίτητων υλικών.
- Να προωθούνται πολιτικές και οικονομικές ενισχύσεις για αναβάθμιση και ανάπτυξη της φυσιογνωμίας συγκεκριμένων σημαντικών περιοχών και κομβικών σημείων κάθε πόλης σε συνδυασμό με την ανάδειξη προβολή των τοπικών πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων.

β. Σε Τοπικό – Εθνικό Επίπεδο

- Καθιέρωση Εθνικής Πολιτικής με συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους και ανάλογες τακτικές κινήσεις για την ανάπτυξη και αναβάθμιση της φυσιογνωμίας κάθε πόλης ή μεγάλης περιοχής σε συνδυασμό με την ένταξη και ανάδειξη όλων των πολιτιστικών στοιχείων που διαθέτει
- Θέσπιση Εθνικού Συμβουλίου αναβάθμισης της

φυσιογνωμίας των πόλεων.

- Αναθεώρηση νομικού πλαισίου επάνω στο οποίο θα αναπτύσσεται κάθε δραστηριότητα.
- Ίδρυση Ινστιτούτου διατήρησης της φυσιογνωμίας της πόλης στην πρωτεύουσα σε άλλες ιστορικές μεγαλουπόλεις.
- Έμφαση στο φυσικό περιβάλλον σαν στοιχείο υποδομής κάθε προσπάθειας καθώς και σε μια σειρά περιστατικών στοιχείων η πυκνότητα των οποίων σε χαμηλή αισθητική παρουσία δηλητηριάζει κάθε αναπλαστική προσπάθεια.
- Ενίσχυση της προσπάθειας καταπολέμησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ηχορύπανσης και της κυκλοφοριακής αναρχίας ως στοιχείων που υποβαθμίζουν την θετικότητα κάθε άλλης προσπάθειας.

Όλες οι πιο πάνω προσπάθειες και στόχοι, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη πολιτιστική ευαισθησία του σύγχρονου πολίτη, είναι βέβαιοι ότι, σύντομα θα οδηγήσουν στην ανάδειξη της ανεκτίμητης Ευρωπαϊκής μας Κληρονομιάς, συμβάλλοντας έτσι αποφασιστικά στην προβολή και αναβάθμιση της Φυσιογνωμίας των σύγχρονων πόλεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ (2000): "Η φυσιογνωμία της Ελληνικής πόλης", Ε.Μ.Π, Αθήνα
- ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ, Α., (1999): "Αστικός Σχεδιασμός και Πολιτιστικά Κοιτάσματα", Δ/νές Συμπόσιο, Αθήνα
- ΜΗΤΟΥΛΑ, Π.Α.ΠΑΤΑΡΓΙΑΣ, Ι.ΣΤΕΦΑΝΟΥ, (1999):

"Η Ανάκτηση της φυσιογνωμίας της Αθήνας και η Περιβαλλοντική της Αναβάθμιση", *Υψηλή και Κτίριο* τεύχος 45, σελ. 36-47, Θεσσαλονίκη

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (1999): *Η πολιτιστική μας κληρονομιά*, Έκδοση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Συμπεράσματα.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (1990): *Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον*, Βρυξέλλες – Λουξεμβούργο,

ΔΗΛΩΣΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ε. Βενιζέλου, ΑΝΤ1 5.3.2000.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (1999): *Πολιτιστική Κληρονομιά*, σελ. 9, Έκδοση Ευρωπαϊκής Ένωσης

SCHULTZ, GENIUS LOCI, RIZZOLI (1980): New York

CASTEX, J.C. DEPAULE, P. PANERAI (1980): *Formes Urbaines: de l'ilot a la barre*, Dunod Bordas, Paris

HILIER, HANSON (1984): *The social logic of space C.U.P*

ROSSI (1985): Επιστημονική αυτοβιογραφία, Εκδ. Εστία Αθήνα

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ: λήμμα "όστου"

STEFANOU (1978): *Dimension psychosociales du paysage urabain*, Univ. de Strasbourg

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ (1954): COUNCIL OF EUROPE, *European Cultural Convention*, European Treaty Series no. 18

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (1969): COUNCIL OF EUROPE, "European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage, European Treaty Series"

no.66, Λονδίνο

3^η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ των Υπευθύνων Υπουργών για την Πολιτιστική κληρονομιά (1992): "Η Αρχαιολογία στις Πόλεις του Σήμερα", Βαλέτα της Μάλτας COUNCIL OF EUROPE, *European Convention on the European Treaty Series no. 143*

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΠΑΡΤΗΣ (1994): "Νέες Πόλεις πάνω σε Παλιές"

ΜΗΤΟΥΛΑ Ρ., (1999): "Η προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς ως παράγοντας διατήρησης της Φυσιογνωμίας των Πόλεων", *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ*, σελ. 67-71, τεύχος 72,

ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ι. (1985): *Η έννοια του μνημείου και η ιδεολογία προστασίας του*, ΕΜΠ,

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (1990): *Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον*, Βρυξέλλες

ΚΑΛΑΝΤΙΔΗΣ, Ι. Πρόεδρος Εταιρείας Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων, Αδέσμευτος Τύπος 17-1 1999

ΠΕΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ – ΒΑΛΛΑ, Τ. (1998): Προβολές στον Αριστοτέλη, Εκδόσεις Ζήτρος Θεσσαλονίκη

SCHALIN, M. (2000): Διάλεξη με θέμα "Ο Aalto και η σύγχρονη Φινλανδική Αρχιτεκτονική" Αθήνα

ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ι., ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ, Ι., ΜΗΤΟΥΛΑ, Ρ., (1999): *Η οικολογική πόλη - Από την Πράσινη και Λευκή Βίβλο στον Πράσινο Βιτρούβιο*, Σημειώσεις μαθήματος Περιβάλλοντος και Σχεδιασμού του Χώρου, Ε.Μ.Π., Αθήνα

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ: Σχήματα 1-2-3 [τελική μορφή ανάπλασης] Διουσιού Αρεσπαγίτου – Αποστόλου Παύλου – Ολυμπιείου, υπεύθυνοι Αρχιτέκτονες Πολεοδόμοι ΕΑΧΑ: Ντόρα Γαλάνη, Κατερίνα Πιτούλη .

Ιστορικό δημιουργίας το 1965 του γραφείου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών

Φανή ΜΗΤΑΡΑΚΗ-ΜΠΑΖΟΥ
Ευδοκία ΜΠΑΣΟΥΚΕΑ

Τα Πρακτικά του 2^{ου} Συνεδρίου της Εταιρείας Ιστορίας της Πόλης και της Πολεοδομίας¹, με θέμα «Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ από το 1949 έως το 1974», δόθηκαν για ενημέρωση στις σχετικές Διευθύνσεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σχετικά πρόσφατα. Ως εκ τούτου πρόσφατα λάβαμε γνώση αφ' ενός για την διεξαγωγή του Συνεδρίου αυτού, αφ' ετέρου για το περιεχόμενο των σχετικών εισηγήσεων.

Για τμήμα της χρονικής αυτής περιόδου, μαζί με άλλους, εργαστήκαμε στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων /Υπηρεσία Οικισμού, που ρύθμιζε τα πολεοδομικά πράγματα της Χώρας και ειδικότερα μάλιστα στην Υπηρεσία που μελετούσε το «εθνικό»² θέμα του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας (ΡΣΑ). Υπηρεσία που

δημιούργησε και διηύθυνε επί σειρά ετών ο Προκόπης Βασιλειάδης (Π.Β.). Για τον λόγο αυτό, θεωρήσαμε υποχρέωση μας. έστω και στη φάση αυτή, να προσπαθήσουμε να αποκαταστήσουμε την ιστορία της προώθησης του ΡΣΑ στο Δημόσιο, όπως την ζήσαμε μαζί του, και να ενεργοποιήσουμε μνήμες γύρω από το θέμα αυτό, διότι όπως έχει ειπωθεί «ηθελμένη αμνησία, οδηγεί σε πολιτική και κοινωνική ακρίσια που διαταράσσει την αντίληψη του τι ακριβώς συνέβη».

Από την μελέτη των προαναφερομένων πρακτικών διαπιστώσαμε ότι γίνονται επανειλημμένες αναφορές-σύντομες όμως-στο όνομα του Π.Β., γεγονός που αποδεικνύει ότι υπήρξε μέρος της «ιστορίας» του πολεοδομικού γίγνεσθαι της Χώρας από τις αρχές της

ΦΑΝΗ ΜΗΤΑΡΑΚΗ-ΜΠΑΖΟΥ Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος MSc, Δ/ντρια Οργάνωσης ΥΠΕΧΩΔΕ.

ΕΥΔΟΚΙΑ ΜΠΑΣΟΥΚΕΑ. Αρχιτέκτων-Μηχανικός, Δ/ντρια Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού ΥΠΕΧΩΔΕ επί τιμή.

ΤΟΠΟΣ. Ελιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 17/2001 ISSN 1105-3267 σσ. 221-

δεκαετίας του 1960 και επί μια 15ετία περίπου μέχρι τον θάνατό του.³

Όσον αφορά δε στην προσωπικότητά του και κυρίως στο έργο του, οι αναφορές στα κείμενα των πρακτικών είναι αποσπασματικές, ελλείψεις και σε κάθε περίπτωση δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, όπως αυτήν τη βιώσαμε εμείς, ως άμεσοι συνεργάτες του⁴ από το 1965 και για μια 10ετία περίπου.

Για μας συνοπτικά και απολογιστικά ο Π.Β. υπήρξε ένας εμπνευσμένος και με εκσυγχρονιστικό πνεύμα πολεοδόμος, άριστος επιστήμονας και αναντικατάστατος ευρείας αντίληψης δημόσιος λειτουργός. Αφιέρωσε τον εαυτό του, ενεργοποιώντας όλες τις δυνατότητες του, στο να προσπαθήσει να πείσει την Πολιτεία για την ανάγκη συνολικού πολεοδομικού σχεδιασμού στο πλαίσιο της Δημόσιας Διοίκησης, να διαμορφώσει και τέλος να παρουσιάσει ένα σχέδιο για τη μελλοντική εξέλιξη της Αθήνας, σε καιρούς που οι πολιτικές προτεραιότητες ήσαν άλλες.

Στο προαναφερόμενο πλαίσιο διερεύνησε υπάρχουσες δομές και αξιολόγησε ανάγκες μέσω προτύπων, και τέλος προσπάθησε -με όσες δυνάμεις του παρέχονταν- να πιθανεύσει τις υπάρχουσες τάσεις με επισημονική διαδικασία.

Το «όραμά» του για πολυκεντρικό μοντέλο ανάπτυξης της Αθήνας (Πόλεις εντός Πόλης- Towns within a Town), εφαρμόστηκε στην πράξη αποσπασματικά, γιατί τότε επικρατούσε η πολιτική και κοινωνικοοικονομική αρχή του *laissez-faire*.

Τα αποτελέσματα -πιστεύουμε- θα ήταν, καταλυτικά διαφορετικά εάν είχαν εισακουσθεί όλες οι προτά-

σεις του, όχι μόνο όσο αφορά την πολυκεντρική δομή, αλλά και βασικές προτάσεις, όπως μεταξύ άλλων είναι η δημιουργία του άξονα Σταυρού- Ελευσίνας (ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ), που ακόμα σήμερα βρίσκεται στο στάδιο της υλοποίησης του.

Ειδικότερα, με βάση τα υπάρχοντα στοιχεία που βρίσκονται στην βιβλιοθήκη του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., σε προσωπικά αρχεία μας ή σε σχετικά αρχεία του Οργανισμού της Αθήνας (ενεργά ή όχι) αλλά και στη μνήμη των συνεργατών του, εντός και εκτός του Υπουργείου, ο Προκόπης Βασιλειάδης :

- Έφερε-επέβαλε την έννοια του ολοκληρωμένου σχεδιασμού σε επίπεδο Ρυθμιστικού Σχεδίου στο Δημόσιο. Όπως συνήθιζε να λέει μελετούσε στη Υπηρεσία «παράνομα» το ΡΣΑ, κατά την πεποίθησή μας, προσπαθώντας να σπάσει το «βόλεμα» της αποσπασματικής ρύθμισης των πολεοδομικών θεμάτων για αντιμετώπιση υπαρκτών προβλημάτων και όχι για πρόληψη αυτών μέσω σχεδιασμού.
- Έπεισε για τις απόψεις του την τότε πολιτική ηγεσία, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί την 15-7-1965 το Γραφείο ΡΣΑ, στο οποίο προΐστατο. Η ρύθμιση αυτή πραγματικά ήταν μια καταλυτική δομική παρέμβαση στα πολεοδομικά πράγματα της Χώρας. Άλλωστε το Γραφείο αυτό, κατ' επέκταση, υπήρξε η βάση δημιουργίας της Διεύθυνσης Ρυθμιστικών Σχεδίων⁵ στο τότε Υ.Δ.Ε. και σήμερα του γνωστού Οργανισμού της Αθήνας.

Οργάνωσε έτσι μια Υπηρεσία με πρότυπα πρωτοφανή για το Δημόσιο τότε (ανεξάρτητη οικονομική διαχείριση, σωστή στέγαση και υλικοτεχνικές υπο-

δομές, άρτιος τρόπος στελέχωσης με εξασφάλιση των απαιτούμενων ειδικοτήτων όλων των επιπέδων -μηχανικοί / σχεδιαστές / διοικητικοί- σε σωστή αναλογία μεταξύ τους).

- Λειτουργήσε στο Γραφείο ΡΣΑ με το να βιώνει και διδάσκει, ως διοικητικός προϊστάμενος, το ανθρώπινο πρόσωπο της Διοίκησης, που αυτό και μόνο είναι ικανό αφ' ενός να ενεργοποιεί την θέληση των υπαλλήλων για απόδοση στην Υπηρεσία του συνόλου των δυνατοτήτων τους, και αφ'ετέρου τους καθιστά κοινωνούς μιας επιστημονικό-κοινωνικής και πολιτισμικής παιδείας.
- Στο πλαίσιο αυτό δίδαξε και την ανάγκη οριζόντιας συνεργασίας των μελών μιας ομάδας διαφορετικών ειδικοτήτων με κοινό στόχο τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό, θέτοντας τη βάση για την συνεργασία επιστημόνων διαφορετικών ειδικοτήτων και την οριζόντια συνεργασία συναρμοδίων Υπουργείων. Αυτονόητο θα ισχυρισθεί κάποιος, όμως τόσο δύσκολο εφαρμοζόμενο ακόμα και σήμερα στο Δημόσιο Τομέα.
- Αναγνώρισε και υλοποίησε στο πλαίσιο προώθησης του ΡΣΑ: την ανάγκη ουσιαστικής-αξιοπιστής καταγραφής της υπάρχουσας κατάστασης των αναγκαίων -πέραν των στατιστικών- δεδομένων για τη σωστή υποστήριξη της σύνταξης του ΡΣΑ, (πληθυσμός/ απασχόληση/ δόμηση/ χρήσεις γης/ διοικητική διάρθρωση / υποδομές / τιμές γης κ.α.)⁶. Σημειώνεται επί πλέον ότι τα στοιχεία δόμησης-χρήσης ήσαν λεπτομερέστατα (απογραφή ανά κτίσμα σε κλίμακα 1:2000), διότι για πρώτη φορά -στην Ελλάδα- έγινε τέτοια απογραφή

στην οποία χρησιμοποιήθηκαν σπουδαστές του Ε.Μ.Π. (Αρχιτέκτονες), οι οποίοι είχαν δυνατότητα χειρισμού των χαρτών και ουσιαστικής εκτίμησης των δεδομένων. Στα στοιχεία αυτά στηρίχθηκαν όλες οι μετέπειτα εναλλακτικές προτάσεις Ρ.Σ.Α. αυτής της χρονικής περιόδου.

- την απαίτηση σύνταξης ειδικών τομεακών και χωρικών μελετών (συνημμένο Παράρτημα Ι) για αναγνώριση προβλημάτων, τάσεων και αναγκών, αλλά και κατ' αρχήν προτάσεων. Οι μελέτες αυτές μετέπειτα επικαιροποιήθηκαν και αποτέλεσαν βάση για τις επόμενες προσπάθειες προώθησης του σχεδιασμού του ΡΣΑ. Για την εκπόνηση των μελετών αυτών χρησιμοποίησε "Τομεακούς" Φορείς του Δημοσίου, και Ερευνητικούς Φορείς⁷ καθώς και ειδικούς Επιστήμονες-Ερευνητές⁸ των οποίων η αξία, και κατ' επέκταση η επιλογή τους, επιβεβαιώθηκε στην πράξη από την μετέπειτα πορεία τους στην επιστημονική κοινότητα..
- την σκοπιμότητα διατήρησης των διαχρονικών εργασιών – μελετών του ΡΣΑ, και ενημέρωσης του κοινού μέσω εκθέσεων, εκδόσεων και συνεδρίων, όπου και αναγνώριζε όλους τους εργασθέντες ως «συνεργάτες» του. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε τη βάση για την μετέπειτα εξέλιξη, ώστε ο πολεοδομικός σχεδιασμός να συμπεριλαμβάνει τις απαιτούμενες συμμετοχικές διαδικασίες.
- την βασική -καταλυτική- αξία της οργάνωσης κατάλληλου φορέα για την συντονισμένη διαχείριση των θεμάτων της Μείζονος Περιοχής Αθηνών. Είναι γνωστό ότι είχε συνταχθεί σχέδιο Οργανισμού τέτοιου φορέα. του "Ινστιτούτου Ρυθμιστικού Σχεδίου

Αθηνών". Το όραμα αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι υλοποιείται με την θεσμοθέτηση του Οργανισμού της Αθήνας (Ν. 1515/1985).

- Γνώριζε την αξία και εργάστηκε σκληρά προς την κατεύθυνση προώθησης των απαιτούμενων θεσμικών και οργανωτικών ρυθμίσεων στήριξης του πολεοδομικού σχεδιασμού.
- Είχε την ικανότητα να επιλέγει κατάλληλους συνεργάτες, από τον αείμνηστο Αντώνη Μαρίνο, ο οποίος οργάνωσε, αξιοποίησε και επεξεργάστηκε όλα τα στοιχεία ανάλυσης και λοιπά δεδομένα που αποτέλεσαν βάση για την προώθηση του Ρ.Σ.Α., ως και των λοιπών συνεργατών του, που εξελίχτηκαν -εντός και εκτός του Υπουργείου- βασισμένοι και στις γνώσεις και αρχές που τους εμφύτευσε εκείνος.

Το σημείωμα αυτό σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να εκληφθεί ως τυχόν αντιπαράθεση στα όσα ειπώθηκαν στο Συνέδριο για την «Πολεοδομία στην Ελλάδα από το 1949 έως το 1974», αλλά αποτελεί μια ανάγκη για αξιόπιστη οριοθέτηση σημαντικών –κατά την εκτίμηση μας- δεδομένων. Εξ' άλλου είναι σίγουρο ότι η καταγραφή δεδομένων και εμπειριών μιας περιόδου, βοηθούν στην διερεύνηση θεμάτων αιχμής, όπως η π ο λ ε ο δ ο μ ί α .

Τέλος τα «παιδιά του Ρυθμιστικού» οφείλουν να αναφερθούν στις μνήμες αυτές, πιστεύοντας ότι βοηθάνε στην απόδοση μιας αξιόπιστης μαρτυρίας της ιστορικής αυτής, για την Πολεοδομία της Αθήνας, περιόδου. Θεωρούν δε ότι αυτό το σημείωμα μπορεί ν' αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση της περιόδου εκείνης, αξιολογώντας τι κερδήθηκε και τι

χάθηκε, ώστε να επωφεληθούμε από τα λάθη μας. Τελειώνοντας αξίζει να τονισθεί ότι ο Π.Β. και μετά θάνατον απέδειξε την αγάπη του για την επιστήμη της Πολεοδομίας. Για το σκοπό αυτό, στην μνήμη του Προκόπη Βασιλειάδη, έχει κληροδοτηθεί υποτροφία για μετεκπαίδευση στην ειδικότητα της Πολεοδομίας, Διπλωματούχων Αρχιτεκτόνων στον Τομέα Αρχιτεκτονικής του Ε.Μ.Π. με ελληνική υπηκοότητα.

Αθήνα, Απρίλιος 2001

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΕΙΣ:

1.α) ΤΕΕ - Καραγιώργη Σερβίας 4, 102 48 ΑΘΗΝΑ. (με παράκληση για δημοσίευση).

β) "ΤΟΠΟΣ", Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, Βαλαωρίτου 12, 106 71 ΑΘΗΝΑ. (με παράκληση για δημοσίευση)

2. α) Εταιρεία Ιστορίας της Πόλης και της Πολεοδομίας, υπόψη κας Β. Γκιζέλη, Μεσογείων 400, 153 42 ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

β) Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πεδίον Αρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ

γ) Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, Τεχνική Υπηρεσία (υπόψη κ. Σαβ. Τσιλένη), Μεσογείων 14-18, 115 27 ΑΘΗΝΑ

δ) ΥΠΕΧΩΔΕ - Γενικό Γραμματέα κ. Ηλία Μπεριάτο

ε) Πρόεδρο Οργανωτικής Επιτροπής Συνεδρίου, με θέμα "Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1949 ΕΩΣ ΤΟ 1974" κ. Φίλιππο Λουκίτσα, Πεδίον Αρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ (με την παράκληση ενημέρωσης των παραληπτών των πρακτικών του Συνεδρίου).

3. Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας (υπόψη Προέδρου κας Αυγής Μαρκοπούλου) Πανόρμου 2, 115 23 ΑΘΗΝΑ

Σημειώσεις

1. Συνδιοργάνωση Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Χορηγοί: Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Χορηγός Πρακτικών Υ.ΠΕ.ΧΩ.-Δ.Ε.
2. Το "πρόβλημα" της Αθήνας χαρακτηρίστηκε στην Βουλή ως το δεύτερο "εθνικό" θέμα της Χώρας μετά το δημογραφικό, στο πλαίσιο συζήτησης του Ν. 1515/85 για τα ΡΣΑ.
3. Αναφορές για τον ρόλο του Π.Β. σε θέματα πολεοδομίας γίνονται σε όλες τις σχετικές ημερίδες ή συνέδρια π.χ. 4ο Επιστημονικό Συνέδριο Παντείου Πανεπιστημίου, 24-27 Νοεμβρίου 1993 με θέμα "Η Ελληνική Κοινωνία κατά την Μεταπολεμική Περίοδο (1945-1967).
4. Ο ίδιος μας χαρακτήριζε "συνεργάτες" και τα "παιδιά του Ρυθμιστικού" όπως ακόμα άλλωστε μας αποκαλούσαν και αποκαλούν οι συνάδελφοι άλλων Υπηρεσιών του Υπουργείου μας.
5. Προϊστάμενοι της Δ/σης αυτής σε αρχική φάση υπήρξαν οι Σπ. Κοκολιάδης και Βασ. Χαρίσης, οι οποίοι συνέχισαν και παγίωσαν την διαδικασία σχεδιασμού Ρυθμιστικών Σχεδίων, με διαρκή επικαιροποίηση των δεδομένων.
6. Όλα αυτά περιλαμβάνονται σε πίνακες, χάρτες, απογραφικά δελτία κλπ. στοιχεία στα αρχεία του Υπουργείου, μέρος των οποίων παρουσιάζονται στον ΑΤΛΑΝΤΑ του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών του 1965.
7. Υπουργεία Γεωργίας, Πολιτισμού, Συντονισμού, Υγείας-Πρόνοιας κ.ά. ΚΕΠΕ, ΕΚΚΕ, SCET κλπ.
8. ΕΜΟΚΑ-Γρ. Διαμαντόπουλος, Π. Μάνικας, Α. Μαρκοπούλου, Ι. Μιχαήλ, Οδ. Παπαδάκης, Σταματάκης, Ι. Τραυλός, Χαϊδοπούλου-Adams, Gutenswager, Eric Linder, N. Porter, Wilbur Smith & Associates Inc., κλπ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Τομεακές μελέτες για το ΡΣΑ της Αθήνας (1965-1974)

(Τα στοιχεία αυτά βρίσκονται στην βιβλιοθήκη του Υπουργείου)

1. "Διοικητική διάρθρωση της Μείζονος Περιοχής Αθηνών (Μ.Π.Α.)", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.), Ιούλιος 1972.
2. "Κοινωνιολογική Μελέτη Μείζονος Περιοχής Αθηνών (Μ.Π.Α.)", Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών(ΕΚΚΕ) Δεκέμβριος 1972. Ιστορικο-αισθητική Μελέτη / Δημογραφική Μελέτη (Υπολογισμός Δεικτών/ Μελέτη συγκριτικών στοιχείων). Κοινωνιολογική-Οικονομική Μελέτη / Σεμινάριο με θέμα "Αστικά Προβλήματα και Προγραμματισμός".
3. "Πολεοδομικά Σταθερά Χώρου". Α. Μαρκοπούλου & Συνεργάτες, Μάιος 1972.
4. "Μελέτη Κυκλοφορίας & Μεταφορών Περιοχής Αθηνών-Αττικής". Υπό Wilbur Smith & Associate Inc. Αύγουστος 1972. Δίκτυα μεταφορών / πρόσθετοι διαδικασίες. Ειδικότερα ανά κυκλοφοριακό διαμέρισμα (με χρήση Grid), δίκτυα μετακινήσεων και στάθμευση Κεντρικής Περιοχής (Αθηνών-Πειραιώς)
5. "Μελέτη ανάπτυξης και Χωροθεσίας της Βιομηχανίας εις την Μείζονα Περιοχή, Αθηνών (ΜΠΑ)". Societe Centrale Pour l' Equipement du Territoire International (SCET), Οκτώβριος 1973. Έρευνα για τα φυσικά χαρακτηριστικά περιοχών για βιομηχανικούς χώρους.

6. Μελέτη ανάπτυξης Πρασίνου Μείζονος Περιοχής Αθηνών (Μ.Π.Α)». Υπό Μαρίνας Χαϊδοπούλου-Adams Δεκέμβριος 1973, Ανάθεση Ε. 27958/2751/22.09.71 αποφάσεως του Υπ. Δημοσίων Έργων. Εντοπισμός καταλλήλων ειδών φυτών για την κάθε γενικήν περιοχήν Λεκανοπεδίου Αθηνών, Λεκανοπεδίου Ελευσίνος, Λεκανοπεδίου λίμνης Μαραθώνα, Πεδιάδος Μεσογείων, Περιοχή Λαυρίου.
7. "Οικονομική Ανάλυσις Ρ.Σ.Α.", Υπό Παναγ. Κ. Μάνδικα- Οικονομολόγου, Δεκέμβριος 1973, Ανάθεση 27958/275/22.09.71
8. "Η διάρθρωσις και η θέσις των Δευτερευόντων Κέντρων εις την Αστικήν Περιοχήν Αθηνών". Υπό Urban Planning Research (Σταματιάδης) σε συνεργασία με Μ.Ι.Τ.- Καθηγητής W. Porter με την μέθοδο Η/Υ "Discourte". Ιούνιος 1974, Ανάθεση με την Ε 39479/3825/29.12.71
9. «Μελέτη παλαιάς Πόλεως Αθηνών», ΥποΔ- Ζήβα, Ι.Τραυλού, Ι.Μάνδικα, Ι.Λαμπίρη-Δημάκη, Α.Τζίκα-Χατζοπούλου, Π.Παππά. 1974-1975. Ανάθεση από το Υπουργείο Δημοσίων Έργων/Υπηρεσία Οικισμού / Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών

Διεύρυνση και περιφερειακή ανάπτυξη

Ελένη ΧΥΤΟΠΟΥΛΟΥ

1. Το ιστορικό της διεύρυνσης

Η επερχόμενη μεγάλη Διεύρυνση της Ε.Ε αποτελεί την πιο σημαντική συζήτηση των τελευταίων ετών. Ειδικοί και μη αρέσκονται να μιλούν, τις περισσότερες φορές με μια τάση υπερβολής, για τα πλεονεκτήματα και τις επιπτώσεις από τη Διεύρυνση στα σημερινά 15 κράτη μέλη της Ένωσης.

Λίγο καιρό μετά την πτώση του τείχους που χώριζε την Γερμανία και την φιλελευθεροποίηση των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης, άρχισε σταδιακά να εκδηλώνεται το ενδιαφέρον των χωρών αυτών να συνδεθούν και να γίνουν μέλη της Ένωσης. Μετά την κατάργηση των πολιτικών εμποδίων, επεκράτησε η ιδέα ότι ο ευρωπαϊκός

χώρος έπρεπε να ξαναβρεί την παλαιά του ενότητα και η ένταξη των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης κατέστη ιστορική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Είναι γεγονός ότι δυνάμει του άρθρου 49 της Συνθήκης Ε.Κ, τα μέλη των ΕΚ αυξήθηκαν σταδιακά από 6 σε 15 και έκτισαν σένα χρονικό διάστημα περίπου 30 ετών, αυτό που σήμερα αποκαλούμε Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή όμως η ανάπτυξη του θεσμού μέσω διαδοχικών διευρύνσεων, δεν μπορεί σε τίποτα να συγκριθεί με την τεράστια αλλαγή που θα επιφέρει η σχεδόν μαζική εισδοχή 13 νέων μελών, με μεγάλες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές από τον σημερινό πυρήνα της Ένωσης. Γι' αυτό

Ε. ΧΥΤΟΠΟΥΛΟΥ, Σύμβουλος στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τον λόγο η πολιτική σημασία της Διεύρυνσης είναι μεγάλη.

2. Το Χρονικό της προετοιμασίας

Το 1993, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, τα κράτη μέλη κάνουν ένα αποφασιστικό βήμα προς τα εμπρός και συμφωνούν « ότι οι συνδεδεμένες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, που το επιθυμούν, μπορούν να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Στο ίδιο Συμβούλιο καθορίζονται τα κριτήρια ένταξης, γι' αυτό συνήθως αναφερόμαστε στα « κριτήρια της Κοπεγχάγης». Τα κριτήρια της Κοπεγχάγης είναι πολιτικά και οικονομικά και προβλέπουν : α) ότι οι υποψήφιοι χώρες θα πρέπει να παρέχουν εγγυήσεις για τον εκδημοκρατισμό τους, ότι θα διασφαλίζουν την εφαρμογή του νόμου και θα σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των μειονοτήτων, β) στις υποψήφιες χώρες λειτουργεί ικανοποιητικά η οικονομία της αγοράς και μπορεί να αντέξει τον ανταγωνισμό εντός της Ε.Ενωσης, γ) οι υποψήφιες χώρες μπορούν να αναλάβουν τις υποχρεώσεις από την ένταξη τους, περιλαμβανομένης και της συμμετοχής τους στην ΟΝΕ.

Το πλαίσιο που καθώρισε το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης συμπληρώθηκε με πολιτικά και οικονομικά κριτήρια που διατυπώθηκαν στα Συμβούλια της Μαδρίτης (1993), του Λουξεμβούργου (1997) και του Ελσίνκι (1999). Το Συμβούλιο της Μαδρίτης κατέγραψε σαν προϋπόθεση την μεταφορά της κοινοτικής νομοθεσίας στην εσωτερική νομοθεσία, το Συμβούλιο του Λουξεμβούργου έθεσε το γενικό θέμα ότι η διευρυμένη Ευρώπη θα πρέπει να

στηριχθεί από ενισχυμένα και αναβαθμισμένα κοινά όργανα. Το Συμβούλιο του Ελσίνκι, υπογράμμισε ότι οι υποψήφιες χώρες θα πρέπει να συμμερίζονται τις αξίες και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αναφέρονται και στις Συνθήκες.

3. ΑΤΖΕΝΤΑ 2000

Στο όνομα της Διεύρυνσης δρομολογήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην Ένωση.

Τον Ιούλιο του 1997, η Ε.Επιτροπή παρουσίασε την ΑΤΖΕΝΤΑ 2000, ένα μοναδικό πλαίσιο στην Ε.Ενωση. Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2000 σκιαγράφησε την ευρεία προοπτική για την ανάπτυξη της Ε.Ενωσης και των πολιτικών της, κατέγραψε αρχικά τις επιπτώσεις από την διεύρυνση και καθόρισε το χρηματοδοτικό πλαίσιο 2000-2006, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες για την προενταξιακή στρατηγική και την πρώτη φάση της Διεύρυνσης. Το έτος 2003 θεωρήθηκε το ορόσημο για την ένταξη της πρώτης ομάδας υποψηφίων χωρών (ομάδα Λουξεμβούργου), που αποτελείται από τις εξής χώρες: Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία, Εσθονία, Τσεχική Δημοκρατία και Κύπρος. Σημειώνουμε ότι όταν επήλθε η συμφωνία για την ΑΤΖΕΝΤΑ 2000, κατά την Σύνοδο Κορυφής του Βερολίνου (Μάρτιος 1999), μιλούσαμε για Διεύρυνση σε δύο φάσεις 6. «Μελέτη ανάπτυξης Πρασίνου Μείζονος Περιοχής. Ήταν στο τέλος της ίδιας χρονιάς, κατά την Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999), που αποφασίστηκε να επιταχυνθεί η διαδικασία της Διεύρυνσης και να προχωρήσουν όλες οι υποψήφιες χώρες μαζί. Στο ίδιο ελήφθησαν αποφάσεις για δύο σημαντικά θέματα που αφορούν την Ελλάδα. Αφενός, η προσχώρη-

ση της Κύπρου αποδεσμεύθηκε από την επίλυση του πολιτικού προβλήματος και αφετέρου αποφασίστηκε ότι η Τουρκία είναι υποψήφια χώρα που προορίζεται να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση με βάση τα ίδια κριτήρια τα οποία ισχύουν για τα λοιπά υποψήφια κράτη μέλη και με στρατηγική που περιλαμβάνει ενισχυμένο πολιτικό διάλογο και δίνει έμφαση στην πρόοδο για την εκπλήρωση των πολιτικών κριτηρίων.

4. Προενταξιακή στρατηγική και διαπραγματεύσεις ένταξης

Η προενταξιακή στρατηγική βασίζεται: α) στις ευρωπαϊκές συμφωνίες και στις συμφωνίες σύνδεσης, β) στις εταιρικές σχέσεις προσχώρησης και στα εθνικά προγράμματα για την υιοθέτηση του κεκτημένου, γ) στις χρηματοδοτήσεις μέσω των ειδικών προενταξιακών μέσων και δ) στο άνοιγμα οργανισμών καθώς και των κοινοτικών προγραμμάτων.

Όσον αφορά τις ευρωπαϊκές συμφωνίες αποτελούν το βασικό νομικό εργαλείο για τον καθορισμό των σχέσεων μεταξύ των συνδεδεμένων χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καλύπτουν θέματα εμπορίου, πολιτικό διάλογο, νομική προσέγγιση και διάφορους άλλους τομείς συνεργασίας. Οι Ευρωπαϊκές συμφωνίες προβλέπουν την σταδιακή ευθυγράμμιση με τους κοινοτικούς κανόνες καθώς και ένα αριθμό από ειδικές διατάξεις σε τομείς όπως η κίνηση κεφαλαίων, οι κανόνες ανταγωνισμού, δικαιώματα πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας και δημόσιους διαγωνισμούς.

Από το 1994 για κάθε χώρα με την οποία

υπήρχε συμφωνία σύνδεσης, έγινε μια σειρά από ετήσιες συναντήσεις του Συμβουλίου Σύνδεσης (σε υπουργικό επίπεδο) και της Επιτροπής Σύνδεσης (υψηλό υπηρεσιακό επίπεδο) καθώς και τεχνικών συναντήσεων (σε τεχνικό επίπεδο). Συμφωνίες σύνδεσης υπάρχουν με την Κύπρο, την Μάλτα και την Τουρκία, οι οποίες μάλιστα συμφωνίες χρονολογούνται από την δεκαετία 60 και 70. Σκοπός των συμφωνιών αυτών ήταν να καλύψουν θέματα συνεργασίας στο εμπόριο και σε άλλους τομείς. Για την Τουρκία ο στόχος αυτός επετεύχθη το 1995 με την τελωνειακή ένωση.

Με βάση τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Κορυφής του Λουξεμβούργου (Δεκέμβριος 1997), αποφασίστηκε να δρομολογηθεί μια διαδικασία για όλες τις χώρες που επιθυμούν να γίνουν μέλη της Ένωσης. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής οργανώθηκαν

- Η Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη, που αποτελείται από τις δέκα υποψήφιες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, την Κύπρο, την Μάλτα και την Τουρκία.

Η διαδικασία ένταξης δρομολογήθηκε επίσημα, στις Βρυξέλλες,

στις 31 Μαρτίου 1998 και άρχισαν οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη της πρώτης ομάδας υποψηφίων χωρών, που αποτελείται από

την Τσεχική Δημοκρατία, την Εσθονία, την Ουγγαρία, την Πολωνία, την Σλοβενία και την Κύπρο.

- Με βάση τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Κορυφής του Ελσίνκι, άρχισαν, στις 28/3/2000, οι διαπραγματεύσεις με την δεύτερη ομάδα υποψηφίων χωρών, που αποτελείται από την Βουλγα-

ρία, την Λεττονία, την Λιθουανία, την Μάλτα, την Ρουμανία και την Σλοβακική Δημοκρατία. Οσον αφορά την Τουρκία αποφασίστηκε να ξεκινήσει μια αναλυτική εξέταση σχετικά με την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου.

Σημειώνουμε ότι οι διαπραγματεύσεις με κάθε χώρα γίνονται ξεχωριστά και ο ρυθμός που προχωρούν εξαρτάται από τον βαθμό προετοιμασίας της κάθε χώρας και από τις ιδιαιτερότητες που την χαρακτηρίζουν ως προς τα οικονομικά τους μεγέθη.

Προκειμένου να διαπιστωθεί η δυνατότητα των χωρών αυτών να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν το «κοινοτικό κεκτημένο», από την Ανοίξη του 1998 ξεκίνησε η διαδικασία της αναλυτικής εξέτασης (screening).

Το «κοινοτικό κεκτημένο», αφορά το σύνολο της Ευρωπαϊκής Κοινοτικής Νομοθεσίας, η οποία έχει συγκεντρωθεί και αναθεωρηθεί, κατά τα τελευταία 40 χρόνια. Το κοινοτικό κεκτημένο περιλαμβάνει την Συνθήκη της Ρώμης, όπως αναθεωρήθηκε με την Ενιαία Πράξη, την Συνθήκη του Μάαστριχτ και την Συνθήκη του Αμστερνταμ, όλους τους κανονισμούς και τις οδηγίες που εγκρίθηκαν από τα Συμβούλια Υπουργών και τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, δηλαδή, ένα πολύ μεγάλο αριθμό νομοθετικών κειμένων (κείμενα 80.000 περίπου σελίδων).

Στην πράξη, προκειμένου να γίνει το screening, καταγράφονται βασικοί τομείς και πολιτικές και εκεί επικεντρώνεται η αναλυτική εξέταση. Οι λίστες των κεφαλαίων που εξετάζονται, διαφέρουν από χώρα σε χώρα, ωστόσο σημειώνουμε

ότι πρόκειται για μια πολύ μεγάλη διαπραγματεύση και ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για την πρώτη ομάδα χωρών εξετάστηκαν 31 κεφάλαια (γεωργία, περιφερειακή πολιτική, ελεύθερη κίνηση προσώπων, δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις, δημοσιονομικός έλεγχος, δημοσιονομικές προβλέψεις κλπ).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προσπαθώντας να ανταποκριθεί στις πολιτικές δεσμεύσεις ή υποσχέσεις προς τις υποψήφιες χώρες για μια διαδικασία προσχώρησης που δεν θα τραβήξει σε μακρός, πρόσφατα έλαβε την απόφαση να επιταχυνθεί η διαδικασία εξέτασης των υποψηφίων χωρών και να καθοριστεί ένας χάρτης πορείας με σαφείς χρονικούς στόχους για την ολοκλήρωση των διαφόρων φάσεων της διαπραγματεύσεως. Όταν όμως μιλάμε για επιτάχυνση δεν αναφερό-

μαστε, βέβαια, σε μια απλή προσπάθεια, αντίθετα θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι αμοιβαία και εκ μέρους της Ένωσης και εκ μέρους των υποψηφίων χωρών καταβάλλεται τεράστια προσπάθεια, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι υποψήφιες χώρες μπορούν να εφαρμόσουν το κοινοτικό κεκτημένο.

Βασική προϋπόθεση για την ένταξη των υποψηφίων χωρών στην Ένωση είναι η οικοδόμηση θεσμών (institution building).

Με τον όρο αυτό δεν εννοούμε μόνο την προσαρμογή και την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών, των δημόσιων διοικήσεων και οργανισμών που έχουν αρμοδιότητα για την εφαρμογή και την ενίσχυση της κοινοτικής νομοθεσίας. Η διαδικασία

ενσωμάτωσης δεν περιορίζεται απλά στο να προσεγγίσουν οι νομοθεσίες των υποψηφίων χωρών στην κοινοτική νομοθεσία, είναι κάτι ευρύτερο και πιο ολοκληρωμένο, γιατί περιλαμβάνει επίσης την προσπάθεια για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική και ολοκληρωμένη εφαρμογή των νομοθετικών κειμένων. Δεδομένου του όγκου του έργου θα προβλεφθούν κατά χώρα μεταβατικές περίοδοι μέχρι την πλήρη εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου

5. Προενταξιακή ενίσχυση

Προκειμένου να βοηθηθούν στην προετοιμασία τους οι υπό ένταξη χώρες, με βάση τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Βερολίνου (24&25/3/1999), διπλασιάστηκε από το 2000 η ετήσια βοήθεια προς τις υποψήφιες χώρες. Η ετήσια βοήθεια, ύψους 3120 ΜΕΥΡΩ προέρχεται μέσω του προγράμματος PHARE και δύο νεοσύστατων προενταξιακών χρηματοδοτικών μέσων, του ISPA και του SAPARD.

Η προενταξιακή ενίσχυση, που θα παραμείνει μετά τις πρώτες εντάξεις, θα δοθεί στις άλλες υποψήφιες χώρες που δεν θα έχουν ακόμα ενταχθεί.

ΜΕΣΟ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ (ISPA)

Το ISPA παρέχει βοήθεια για την προπαρασκευή και την προσχώρηση στην Ε.Ε των ακολύθων υποψηφίων χωρών: Βουλγαρίας, Τσεχικής Δημοκρατίας, Εσθονίας, Ουγγαρίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Πολωνίας, Ρουμανίας, Σλοβακίας και Σλοβενίας.

Η κοινοτική βοήθεια που χορηγείται από το ISPA, συμβάλλει στους στόχους που καθορίζονται στις

εταιρικές σχέσεις ενόψει της προσχώρησης και στα αντίστοιχα εθνικά προγράμματα για την βελτίωση του περιβάλλοντος και των δικτύων υποδομής των μεταφορών.

Η κοινοτική βοήθεια χορηγείται κατά την περίοδο 2000 έως 2006 και έχει γίνει ενδεικτική κατανομή, βάσει κριτηρίων πληθυσμού, κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης και εδαφικής έκτασης.

Η κοινοτική βοήθεια λαμβάνει την μορφή μη επιστρεπτέας βοήθειας ή κάθε άλλης μορφής βοήθεια και το ποσοστό χρηματοδότησης είναι υψηλό (75%). Για την υλοποίηση έργων ουσιαστικής σημασίας το ποσοστό χρηματοδότησης μπορεί να ανέλθει μέχρι 85%.

Ο ετήσιος προϋπολογισμός του ISPA είναι 1040 ΜΕΥΡΩ. Αρμόδια Γ.Δ για το ISPA είναι η REGIO.

ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΠΡΟΕΝΤΑΞΙΑΚΟ ΜΕΣΟ (SAPARD)

Το Γεωργικό Προενταξιακό Μέσο συμβάλλει στην εφαρμογή από τις υποψήφιες για ένταξη χώρες, του κοινοτικού κεκτημένου, όσον αφορά τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη.

Στα χρηματοδοτούμενα μέτρα περιλαμβάνονται: επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, βελτίωση της επεξεργασίας και εμπορίας αγροτικών και αλιευτικών προϊόντων, βελτίωση των δομών για ποιοτικούς, κτηνιατρικούς και φυτουγειονομικούς ελέγχους, εφαρμογή μεθόδων παραγωγής φιλικών για το περιβάλλον και προστασία της φύσης κ.τ.λ

Η κοινοτική ενίσχυση ανέρχεται σε ποσοστό 75% του συνολικού επιλέξιμου κόστους, με εξαίρεση

των επενδύσεων που παράγουν έσοδα, για τις οποίες το ποσοστό συγχρηματοδότησης ανέρχεται σε 50% του συνολικού επιλέξιμου κόστους.

Ο ετήσιος προϋπολογισμός του **SAPARD** ανέρχεται σε 520 ΜΕΥΡΩ. Αρμόδια Γ.Δ της Ε.Επιτροπής για το **SAPARD** είναι η AGRI.

PHARE

Το πρόγραμμα **PHARE** χρηματοδοτεί μέτρα για την οικοδόμηση θεσμών, που αφορούν όλους τους τομείς, καθώς επίσης και επενδύσεις σε τομείς που δεν καλύπτονται από τα δύο άλλα προενταξιακά όργανα, περιλαμβανομένων ολοκληρωμένων προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης.

Ο ετήσιος προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 1560 ΜΕΥΡΩ. Αρμόδια Γ.Δ της Επιτροπής είναι η ENLARGEMENT, η οποία έχει αναλάβει τον συντονισμό ανάμεσα στα προενταξιακά μέσα, με την βοήθεια της διαχειριστικής επιτροπής **PHARE**.

Προενταξιακή ενίσχυση για Κύπρο και Μάλτα

Βάσει ειδικού κανονισμού του Συμβουλίου παρέχεται για την περίοδο 2000-2004 προενταξιακή ενίσχυση ετήσιου ύψους 95 ΜΕΥΡΩ για την Κύπρο και την Μάλτα. Η προενταξιακή ενίσχυση επικεντρώνεται στην διαδικασία εναρμόνισης σύμφωνα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται στις εταιρικές σχέσεις ένταξης. Στην περίπτωση της Κύπρου, ειδικότερα, η προενταξιακή βοήθεια αφορά δικονομικά προγράμματα, τα οποία θα βοηθήσουν στην διευθέτηση του πολιτικού προβλήματος.

Προενταξιακή ενίσχυση για την Τουρκία

Στο πλαίσιο των δύο κανονισμών του Συμβουλίου για την "Ευρωπαϊκή Στρατηγική" της Τουρκίας θα δοθεί προενταξιακή ενίσχυση ύψους 150 ΜΕΥΡΩ για την περίοδο 2000-2002. Εξάλλου

η Τουρκία δικαιούται να λαμβάνει από το 2000, ετησίως ποσό ύψους 127 ΜΕΥΡΩ. Συνολικά η ενίσχυση προς την Τουρκία διπλασιάζεται ετησίως ανερχόμενη σε 177 ΜΕΥΡΩ αντί για 93 ΜΕΥΡΩ που είναι το αντίστοιχο ποσό για την περίοδο 1996-1999.

6. Διεύρυνση και θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Για την διευρυμένη Ε.Ενωση απαιτείται ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο θα προκύψει μέσα από ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στην λειτουργία των γνωστών οργάνων και την υιοθέτηση πιο ευέλικτων διαδικασιών για την λήψη αποφάσεων και την υλοποίησή τους. Είναι γεγονός ότι τα θεσμικά όργανα της Ε.Ενωσης, δηλαδή το Συμβούλιο, το Ευρωκοινοβούλιο, η Επιτροπή και τα λοιπά όργανα, θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τους ρόλους και την λειτουργία τους με βάση τα νέα δεδομένα που θα προκύψουν από την Διεύρυνση.

Παρά το γεγονός ότι η προετοιμασία για τις θεσμικές αλλαγές μεθοδεύτηκε προσεκτικά και διήρκεσε περισσότερο από ένα χρόνο, ο μαραθώνιος των συζητήσεων κατά το πρόσφατο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας κατέδειξε την δυσκολία του εγχειρήματος. Δεν είναι σίγουρα εύκολη υπόθεση να λειτουργήσει η Ε.Ενωση με διπλάσιο αριθμό μελών, χωρίς να χάσουν κάποια από αυτά την προηγούμενη δύναμή τους.

Σαν ένα πρώτο συμπέρασμα, οι αποφάσεις που ελήφθησαν απέδειξαν ότι οι μεγάλες αλλαγές πρέπει να γίνονται με αργά, αλλά σταθερά βήματα. Το δεύτερο και πιο ουσιαστικό συμπέρασμα είναι ότι η δέσμευση για ισότιμη μεταχείριση των νέων και των παλαιών κρατών μελών, οδηγεί αναπόφευκτα στην δημιουργία νέων ανισοτήτων. Το τρίτο συμπέρασμα, σαν συνέχεια του δευτέρου είναι ότι από την Διεύρυνση δεν θα ωφεληθούν εξ ίσου τα "μεγάλα" και τα "μικρά" κράτη μέλη.

Το τέταρτο συμπέρασμα είναι ότι με βάση και την αρχή της ενισχυμένης συνεργασίας τα "μεγάλα" κράτη μέλη στην διευρυμένη ένωση θα έχουν πολύ μεγαλύτερη επιρροή στην διαμόρφωση και την λήψη των αποφάσεων, έστω και εάν θα πρέπει να έχουν εξασφαλίσει την "συνεργασία" ενός τουλάχιστον "μικρού".

7. Οι επιπτώσεις από την διεύρυνση στις περιφέρειες της Ε. Ένωσης

Τι θα συμβεί, όταν οι χώρες της Διεύρυνσης γίνουν πλήρη μέλη και αποκτήσουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις που έχουν σήμερα τα 15 ΚΜ που αποτελούν την Ε. Ένωση, δεν θα υπάρξει μια μεγάλη αλλαγή στις πολιτικές της Ένωσης; Δεν θα προκύψουν νέες ισορροπίες και μια νέα λογική για την αναδιανομή του πλούτου και την εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων; Που θα κατευθυνθούν οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων;

Με την ένταξη των υποψηφίων χωρών, το οικονομικό τοπίο στην Ε. Ένωση αλλάζει ριζικά.

Κατ' αρχήν, παρά τη διαπιστωθείσα σύγκλιση, οι περιφερειακές ανισότητες παραμένουν άνισα κα-

τανεμημένες στον κοινοτικό χώρο και προβλέπεται μετά την διεύρυνση, οι εθνικές και περιφερειακές ανισότητες να διπλασιαστούν σε μέγεθος και σε ένταση.

Με βάση στοιχεία πρόσφατης μελέτης, η σχέση « πλούσιος προς φτωχό » είναι 1 προς 5 στην Ένωση των 15 και θα γίνει 1 προς 9 στην Διευρυμένη Ένωση, τη στιγμή που στις ΗΠΑ είναι 1 προς 2.

Η εμπειρία από τα οικονομικά μοντέλα που έχει εφαρμόσει η Ένωση, μας διδάσκει ότι, η πραγματική σύγκλιση είναι μια μακρά διαδικασία, που εξαρτάται από το μέγεθος των επενδύσεων σε υποδομές και ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι σημερινές τάσεις στην Ένωση δείχνουν ότι θα απαιτηθεί τουλάχιστον μία γενιά για να εξαλειφθούν οι περιφερειακές αποκλίσεις. Με τον ίδιο ρυθμό για την πραγματική σύγκλιση των περιφερειών της διευρυμένης Ευρώπης θα απαιτηθούν τουλάχιστον 2 γενιές.

Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα στη διευρυμένη ένωση των 27 μελών θα δημιουργηθούν 3 ομάδες χωρών, ανάλογα με το επίπεδο ευημερίας τους. Εκτός από εκείνες που έχουν επίπεδο ευημερίας πάνω από το μέσο κοινοτικό, μια δεύτερη ομάδα θα αποτελέσουν οι αποκαλούμενες σήμερα χώρες της Συνοχής, εκτός της Ιρλανδίας και επιπλέον η Κύπρος, η Μάλτα και η Σλοβενία. Μια τρίτη ομάδα θα αποτελέσουν οι εννέα χώρες που έχουν πολύ χαμηλότερο επίπεδο ευημερίας από το μέσο κοινοτικό. Η γνωστή λοιπόν ομάδα των χωρών της συνοχής θα διευρυνθεί σημαντικά, αφού θα προστεθούν πολλά νέα μέλη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην διευρυμένη ένωση, το ποσοστό των κατοίκων που θα ζεί στις «νέες» χώρες της Συνοχής θα αντιπροσωπεύει το 1/3 των κατοίκων της Ένωσης, αντί για το 1/6 που είναι σήμερα στην Ένωση των 15.

Η Διευρυμένη Ένωση θα πρέπει να αντιμετωπίσει τρία πολύ σοβαρά θέματα, την ανεργία, την γήρανση του πληθυσμού και την ανταγωνιστικότητα.

Η γήρανση του πληθυσμού είναι ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα για την Ένωση. Εάν συνεχιστούν οι δημογραφικές εξελίξεις προς την ίδια κατεύθυνση, τότε ο πληθυσμός θα αρχίσει να φθίνει από το 2008 και μετά. Η μετανάστευση θα βοηθήσει έτσι ώστε να συγκρατηθεί αυτή η τάση μέχρι το 2022. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η κατάσταση είναι χειρότερη στις υποψήφιες χώρες και συνεπεία αυτού του γεγονότος ο πληθυσμός θα αρχίσει να μειώνεται πιο νωρίς από το 2022. Δεδομένου όμως ότι στις υποψήφιες χώρες, η ομάδα ηλικιών 10-25 έτη είναι σχετικά σημαντική, η Ε. Ένωση θα πρέπει να αξιοποιήσει το ανθρώπινο αυτό δυναμικό πριν υποβαθμιστεί από την οικονομική καθυστέρηση και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης.

Όσον αφορά την ανεργία, η διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου ανάπτυξης τα τελευταία 5 έτη και η στρατηγική απασχόλησης που εφάρμοσε η Ένωση, φαίνεται από τους στατιστικούς δείκτες ότι είχαν θετική επίπτωση στο θέμα της ανεργίας. Εάν όμως η ανεργία αρχίζει να ελέγχεται στην Ε.Ε, δεν συμβαίνει το ίδιο στις υποψήφιες χώρες, όπου αυξάνεται ανησυχητικά.

Βασικοί παράγοντες για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών είναι η πλήρης αξιοποίηση του ανθρωπίνου δυναμικού και η εφαρμογή σύγχρονης τεχνολογίας, πράγμα που υπογραμμίζει την σημασία του να υπάρχουν συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πιο αποτελεσματικά και προσαρμοσμένα στις νέες εξελίξεις της τεχνολογίας και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Στην Ε.Ε υπάρχουν ήδη σημαντικές περιφερειακές ανισότητες στους τομείς αυτούς και αναμένεται να επιδεινωθούν σημαντικά μετά την διεύρυνση.

Υπάρχει μια πολύ ισχυρή συγκέντρωση των δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, η Ε Ένωση έχει μια σημαντική ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους άλλους μεγάλους γεωγραφικούς χώρους.

Όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Ένωση έχει μια έντονη συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια κεντρική ζώνη που είναι και η πιο εύκολα προσεγγίσιμη. Αυτή η ζώνη που αντιπροσωπεύει το 1/7 του συνολικού χώρου συγκεντρώνει το 1/3 του πληθυσμού και 47% του ΑΕΠ. Η υπερσυγκέντρωση δημιουργεί προβλήματα τόσο στις περιφερειακές περιοχές, όσο και στις περιοχές όπου υπάρχει υπερσυγκέντρωση.

Μπορεί, για μια μακρά χρονική περίοδο, η εξέταση των θεμάτων της χωροταξίας να απασχολούσε αποκλειστικά μια μικρή ομάδα ειδικών που επεξεργάζονταν σε διακυβερνητικό επίπεδο το Σχέδιο Ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Χώρου, μετά την υιοθέτηση όμως του Σχεδίου από το Αιυπο

Συμβούλιο Υπουργών αρμόδιων για θέματα Χωροταξίας του Τάμπερε , υπάρχει πλέον μια βάση αναφοράς για την χωροταξική διάσταση της ανάπτυξης .Οι στόχοι για οικονομική και κοινωνική συνοχή, βιώσιμη ανάπτυξη και ισόρροπη ανταγωνιστικότητα στον ευρωπαϊκό χώρο έχουν επηρεάσει σε κάποιο βαθμό τις αναπτυξιακές επιλογές στο πλαίσιο του προγραμματισμού 2000-2006 . Ωστόσο, η εφαρμογή του ΣΑΚΧ θεωρείται μια συνεχής διαδικασία και η εμβάθυνση της προσπάθειας για την βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Χώρου θα αποτελέσει την βασική προτεραιότητα κατά την προετοιμασία της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Στα πλαίσια αυτό, εξετάζονται διάφορα σενάρια, εκ των οποίων το πλέον ικανοποιητικό είναι το σενάριο του πολυκεντρισμού, το οποίο στοχεύει στην ολοκλήρωση των πολιτικών για την συνοχή του χώρου και προωθεί την επιδίωξη της συνοχής που εκφράζει ο Στόχος 1, παράλληλα με τις πολιτικές για την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο.

Το σενάριο αυτό συνεπάγεται την εφαρμογή ενός μηχανισμού συντονισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο που συνδέει την Ε.Ε, τα Κ.Μ, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές.

Μέσα στη διευρυμένη ένωση, 22 περιφέρειες θα φύγουν από τον Στόχο1, ενώ εάν επιτευχθεί ο στόχος της συνοχής με βάση το ΑΕΠ(μεγαλύτερο του 75%), άλλες 17 περιφέρειες θα βρεθούν, επίσης, εκτός του Στόχου1. Αν λάβουμε υπόψη

μας ότι σχεδόν στο σύνολό τους οι περιφέρειες των χωρών της Διεύρυνσης πληρούν τα κριτήρια του Στόχου 1, διαπιστώνουμε ότι το σημαντικότερο τμήμα των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων θα κατευθυνθεί προς τις χώρες της Διεύρυνσης .

Η νέα πραγματικότητα καθιστά αναγκαίο να αναθεωρηθούν τα κριτήρια κατανομής των διαρθρωτικών πόρων, ανάμεσα στα Κ-Μ και τις περιφέρειες. Οσον αφορά, ειδικότερα, το ΑΕΠ, το οποίο αποτέλεσε μέχρι σήμερα το βασικό κριτήριο κατανομής, αμφισβητείται η επάρκεια του για την εκτίμηση διαρθρωτικών προβλημάτων, που συνδέονται με την περιφερειακότητα, την καινοτομία κ.λ.π

Το μεγάλο ζητούμενο, είναι ποια θα είναι η περιφερειακή πολιτική μετά το 2006.

Επι της σουηδικής προεδρίας αναμένεται να γίνει μια μεγάλη συζήτηση προσανατολισμού με βάση τα συμπεράσματα και τις προτάσεις της Επιτροπής που θα περιλαμβάνονται στην 2^η Έκθεση Συνοχής.

Β. Η πολιτική σημασία της διεύρυνσης

Η νέα Διεύρυνση δεν έχει προηγούμενο, αυξάνονται με μιάς τα μέλη της Ένωσης από 15 σε 27, αυξάνεται η έκταση της κατά 34 % και ο πληθυσμός της κατά 105 εκατομμύρια. Όταν μιλάμε για την Διεύρυνση δεν λαμβάνουμε υπόψη μελλοντική ένταξη της Τουρκία, της οποίας οι επιπτώσεις δεν έχουν ακόμα εξεταστεί.

Η επερχόμενη Διεύρυνση αποτελεί μια ανεπανάληπτη ευκαιρία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, επειδή δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την επίτευξη του

πολιτικού στόχου για την δημιουργία μιας ζώνης σταθερότητας και ευημερίας σε μια ενωποιημένη και χωρίς σύνορα Ευρώπη.

Η ιδέα της Διεύρυνσης με την ένταξη των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης δεν είναι μια καινούργια ιδέα, αντίθετα είναι ένας πολιτικός στόχος που ωριμάζει σιγά-σιγά εδώ και αρκετά χρόνια.

Πολλές συζητήσεις έγιναν σε επίπεδο εμπειρογνομόνων και μη, προκειμένου να σταθμιστούν τα υπέρ και τα κατά αυτού του εγχειρήματος. (Η κοινή διαπίστωση ότι τα υπέρ είναι περισσότερα από τα κατά, έδωσε το κίνητρο για μια επιτάχυνση των διαδικασιών της Διεύρυνσης). Η ύπαρξη κοινών κανόνων στο εμπόριο, κοινό δασμολόγιο, κοινές διοικητικές διαδικασίες θα συμβάλλουν στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας με τις αντίστοιχες των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας και θα δημιουργήσουν ευνοϊκές συνθήκες για επενδύσεις στα κράτη μέλη.

Με την συνολική στρατηγική της, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την παγκοσμιοποίηση.

Η δημιουργία, μετά την Διεύρυνση, μίας ευρύτερης ενιαίας αγοράς, που θα λειτουργεί με κανόνες αποδεκτούς απ' όλα τα κράτη μέλη, σένα εναρμονισμένο νομικό πλαίσιο, θα δώσει στην ευρωπαϊκή οικονομία μια νέα ώθηση και θα βοηθήσει να βρεθούν διέξοδοι στα μεγάλα ζητήματα που θέτει ο 21ος αιώνας, όπως είναι η άμεση ανάγκη για την δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, βελτίωση της ποιότητας ζωής και

αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την αλλαγή του κλίματος, προετοιμασία για την μετάβαση προς μια κοινωνία που βασίζεται στη γνώση, μέσω πολιτικών που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες της κοινωνίας των πληροφοριών και της Έρευνας-Ανάπτυξης. Αυτά τα θέματα στρατηγικής συνάδουν με τις νέες κατευθύνσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων, που ενέκρινε η Επιτροπή για τα προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται βάσει των Στόχων 1 & 2, ως μέσα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας. Με την ίδια λογική προετοιμάζεται η ομαλή μετάβαση των χωρών υπό ένταξη, με την βοήθεια των χρηματοδοτικών εργαλείων, που έχει θεσμοθετήσει η Ένωση γι' αυτό τον σκοπό (PHARE, ISPA & SAPARD).

Το ερώτημα που τίθεται αναπόφευκτα είναι εάν επαρκούν οι διαθέσιμοι πόροι για το μέγεθος της οικονομικής προσπάθειας που πρέπει να γίνει για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή στην Διευρυμένη Ένωση. Εάν ο ρυθμός της Διεύρυνσης είναι αργός και οι εντάξεις γίνουν σταδιακά, όπως στις προηγούμενες διευρύνσεις, η προσαρμογή θα ήταν ευκολότερη. Η μαζική όμως προσχώρηση που έχει δρομολογηθεί θα δημιουργήσει μεγάλη πίεση στον κοινοτικό προϋπολογισμό και θα προκαλέσει πιθανόν μεγάλες αλλαγές στις δύο βασικές κατηγορίες δαπανών του προϋπολογισμού που αφορούν τις γεωργικές δαπάνες και τις διαρθρωτικές δαπάνες.

Ποιος όμως είναι ο κατάλληλος χρόνος για την Διεύρυνση ;

Μπορεί στην Σύνοδο Κορυφής του Βερολίνου να μπήκαν ορόσημα και καθορίστηκαν οι δημοσιονομι-

κές προοπτικές της Ένωσης πριν και μετά την Διεύρυνση, δεν είναι λίγοι εκείνοι που έχουν εκφράσει την άποψη ότι η Διεύρυνση μπορεί και πρέπει να καθυστερήσει.

Η Διεύρυνση είναι ένας στόχος που πρέπει να τον δούμε από δύο τουλάχιστον διαφορετικές οπτικές γωνίες για διαμορφώσουμε πλήρη εικόνα. Η μια οπτική γωνία αντιστοιχεί στην θεώρηση των 15 και η άλλη στην θεώρηση των υποψηφίων χωρών. Η ειδοποιός διαφορά έγκειται στο εκτίμημα του χρόνου για την προσέγγιση του στόχου. Ενώ οι υποψήφια χώρες επιθυμούν το ταχύτερο να ενταχθούν, οι 15 προτιμούν η διαδικασία διεύρυνσης να γίνει σταδιακά για να αποφευχθούν αρνητικές επιπτώσεις. Θα πρέπει, όμως, κάποια στιγμή να συνειδητοποιήσουν και οι δύο πλευρές ότι υπάρχει ένας κρίσιμος χρόνος για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός. Ένας ανέφικτος στόχος κουράζει, μια μακρόχρονη διαδικασία υπονομεύει την επιτυχία του αποτελέσματος.

Ενόψει της επερχόμενης διεύρυνσης, τα μέλη της Ε.Ενωσης στο Συμβούλιο της Νίκαιας, έλαβαν πολύ σοβαρές αποφάσεις, καθόρισαν το πλαίσιο των θεσμικών αλλαγών στα όργανα και στις διαδικασίες και συμφώνησαν το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων. Κάνοντας έναν απολογισμό για την Νίκαια, διαπιστώνουμε αφενός ότι η Ένωση «άντεξε» την δοκιμασία της ανακατανομής δυνάμεων και αφετέρου ότι οι υποψήφια χώρες έλαβαν μια ουσιαστική διαβεβαίωση ότι η διαδικασία προσχώρησης είναι μια διαδικασία που έχει συγκεκριμένη διάρκεια και προοπτική.

Το μοντέλο της παγκοσμιοποίησης και οι επιπτώσεις του στο περιβάλλον των περιφερειών

Γιώργος Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η τάση δημιουργίας μιας υπερεθνικής και υπερατλαντικής οντότητας που εκφράζεται μέσα από τον όρο παγκοσμιοποίηση, καθώς και η πρόοδος του εν δυνάμει ευρωπαϊκού οράματος, επιβάλλουν νέους κανόνες και νέες παραμέτρους παρέμβασης, παραπέμποντας στην ολοένα αυξανόμενη και επιζητούμενη δύναμη των περιφερειών.

Θεωρείται δεδομένο, ότι η επίτευξη, της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που θα σημάνει τη δημιουργία, εντός του ευρωπαϊκού χώρου, ενός πολιτειακού τύπου «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», θα έχει ως άξονα και προνομιακό συνομιλητή, όχι τόσο τα Κράτη-Μέλη, αυτά καθαυτά, αλλά τις ανά την Ευρώπη περιφέρειες, που λαμβάνουν αυξημένο ρόλο και αρμοδιότητες.

Με βάση τις υπό τελική διαμόρφωση πολιτικές, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, το ενδιαφέρον των

επιτελείων που χαράσσουν και διαμορφώνουν τις στρατηγικές, όσο και των κέντρων λήψης αποφάσεων, αλλά και των κοινωνικών και πολιτικών φορέων, συγκεντρώνεται στις προκλήσεις και προοπτικές που η επιβολή του μοντέλου της παγκοσμιοποίησης θα επιφέρει.

Είναι φανερό ότι το νέο μοντέλο της παγκοσμιοποίησης, εκκολάπτεται μέσα σ' ένα καθεστώς, μάλλον γενικότερης αστάθειας, αβεβαιότητας και αναζήτησης νέων λύσεων, και, συνεπώς, νέων πρακτικών. Το μόνο βέβαιο σήμερα, είναι ότι κανένα από τα κυρίαρχα οικονομικά συστήματα που μέχρι τώρα εφαρμόστηκαν δεν μπόρεσε να δημιουργήσει κοινωνίες με «ανθρώπινο πρόσωπο», δηλαδή δίκαιες και λειτουργικά άριστες κοινωνίες.

Απ' την μια, κεντρικώς σχεδιασμένα, ουτοπικά μο-

Δρ. Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Σύμβουλος σε θέματα κοινοτικού προϋπολογισμού στη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΟΜΟΣ: Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, 17/2001 ISSN 1105-3267 σσ.238-

ντέλα αγνόησαν τη «διαφορετικότητα» της ανθρώπινης ύπαρξης, καταπνίγοντας το ατομικό πλαίσιο πρωτοβουλιών και δημιουργικότητας, στο όνομα της προώθησης του συλλογικού καλού.

Απ' την άλλη, μοντέλα που θεοποιούσαν τον άκρατο ανταγωνισμό και φιλελευθερισμό, περιθωριοποίησαν μεγάλα τμήματα της κοινωνίας, που για διαφορετικούς λόγους το καθένα, δεν μπόρεσαν να ακολουθήσουν τους σκληρούς κανόνες του ανταγωνισμού.

Προκειμένου να επιτευχθεί «ισορροπία» στο σύστημα, όπου τελεί υπό ταχεία διαμόρφωση η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών, επιβάλλεται να αναζητηθεί, ένα νέο οικονομικοκοινωνικό μοντέλο, μακριά και έξω απ' αυτά που υιοθετήθηκαν μέχρι σήμερα. Το νέο σύστημα, χωρίς να αγνοεί την ανάγκη για συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας, θα θέτει τον άνθρωπο στο κέντρο του γενικότερου προβληματισμού, θα υπηρετεί καλύτερα τις ανθρώπινες ανάγκες και θα φροντίζει περισσότερο για την εδραίωση της συνοχής των κοινωνιών, που σήμερα απειλούνται από τις διάφορες ανισότητες. Ποιότητα, παραγωγή, αξιοπρέπεια του πολίτη, επιβάλλεται να αποτελέσουν το τρίπτυχο της νέας «δομής πραγμάτων» στο μέλλον.

Στο υπό αναζήτηση νέο μοντέλο, για την αντιμετώπιση των συνεπειών της παγκοσμιοποίησης, δομικό στοιχείο θα αποτελέσουν οι περιφερειακές-τοπικές πολιτικές ανάπτυξης. Σε αντίθετη περίπτωση, αν τα πράγματα αφεθούν στην τύχη τους, θα κυριαρχήσουν οι λογικές ενσωμάτωσης στο σύστημα και εξυπηρέτησης των αναγκών επικυριαρχίας του. Ετσι, οι κύριοι άξονες του συστήματος, θα είναι καθυποταγμένοι σ' ένα αυστηρά διαχειριστικό πλαίσιο διατηρησιμότητας, στη βάση κανόνων δημοσιονομικής λογιστικής. Αναμ-

φισβήτητα οι κανόνες αυτοί δεν υπηρετούν και με τον καλύτερο τρόπο αναπτυξιακούς στόχους των περιφερειακών-τοπικών οικονομιών. Προς τούτο επιβάλλεται να εξευρεθούν συμπληρωματικοί στόχοι κοινωνικοί, πολιτισμικοί και ευρύτερα αναπτυξιακοί για την ισορροπία του συστήματος της μεγέθυνσης των αριθμών με την ισορροπία της ανάπτυξης και εύρυθμης λειτουργίας των κοινωνιών.

Ανησυχεί, για παράδειγμα και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό, το γεγονός, ότι, παρόλο που η πορεία ανάπτυξης των οικονομιών κινείται με ταχύτερους ρυθμούς σήμερα, διανέμει, ωστόσο, άνισα, τον κοινωνικό πλούτο και τις ευκαιρίες που παρέχονται, προκαλώντας έντονες κοινωνικές ανισορροπίες και κοινωνικά χάσματα, που, διευρύνονται, ολοένα περισσότερο. Οι ανισότητες αυτές δεν είναι φαινόμενα αοριστολογικά, έχουν συγκεκριμένο χωρικό πλαίσιο, όπου δρουν και αναπτύσσονται, διευρύνοντας τις περιφερειακές ανισότητες.

Συνεπώς, πέραν από τις λύσεις που θα αναζητηθούν στα διάφορα οικονομικά προβλήματα, στη βάση συστημάτων που θα εφαρμοστούν στον νέο αιώνα, προέχει η αντιμετώπιση της κρίσης, που απαιτεί μια νέα «αρχιτεκτονική περιφερειακής ανάπτυξης», για συντονισμένη αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων. Η νέα αυτή αρχιτεκτονική δεν μπορεί απαραίτητα να καθυποταχτεί στις αυστηρές περιοριστικές πολιτικές λιτότητας που επιβάλλει η αυστηρή και απαρέγκλιτη τήρηση των αρχών της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Θα πρέπει να έχει ως πυρήνα της τον άνθρωπο και την κοινωνία των πολιτών.

Με βάση προβλέψεις, αναλυτών, που θεωρούνται έγκυρες, τον αιώνα, που διανύουμε, θα συνεχιστεί,

με εντεινόμενους μάλιστα ρυθμούς, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών και οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης θα μεγιστοποιηθούν, ανεξάρτητα αν θα υπάρχουν και σύντομα διαλείμματα βραχυπρόθεσμων υφέσεων. Επιπλέον, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα παγιωθούν οι πολιτικές συγκράτησης των κοινωνικών δαπανών, όπως αυτές επιβάλλονται από το Σύμφωνο Σταθερότητας και εναγωνίως θα αναζητούνται πολιτικές για προώθηση της απασχόλησης προκειμένου συγκρατηθούν τουλάχιστον, οι υψηλοί ρυθμοί αύξησης της ανεργίας.

Ορατός, είναι και ο κίνδυνος αύξησης του αριθμού των περιθωριοποιημένων ατόμων, που θα εγκλωβίζονται από την απόσταση που τους χωρίζει από την εκτεταμένη, δυσπρόσιτη χρήση των νέων τεχνολογιών, η οποία απαιτεί μια σειρά πολυσύνθετων γνώσεων και δεξιοτήτων, στη βάση ευέλικτων μορφών απασχόλησης.

Ο κοινωνικός ρόλος της αποκεντρωμένης διοίκησης και αυτοδιοίκησης για την αντιμετώπιση σειράς τέτοιων προβλημάτων δεν πρέπει να θεωρείται μόνο δεδομένος, χρειάζεται πρωτίστως να αναβαθμιστεί, για να αναληφθούν σύνθετες και πολύ-συμμετοχικές πρωτοβουλίες και δράσεις με βάση τον άνθρωπο και τις σύγχρονες ανάγκες του.

Οι νέες πολιτικές πρέπει να επικεντρωθούν στον παράγοντα «βελτίωση ποιότητας» των παρεχομένων αγαθών και υπηρεσιών, προκειμένου ο πολίτης να αναβαθμιστεί στη καθημερινότητά του και να καταστεί κοινωνός των εξελίξεων. Η περιθωριοποίηση καιροφυλακτεί όχι μόνο μεταξύ των ανθρώπων και κοινωνιών αλλά και μεταξύ των περιφερειών.

Προβλήματα, όπως, η μόλυνση του περιβάλλοντος,

η υγιεινή διατροφή και η διασφάλιση της ποιότητας ζωής, θα παραμένουν στην ατζέντα των προβλημάτων και των ευαίσθητων θεμάτων που θα κληθούν οι περιφερειακές-τοπικές αρχές να αντιμετωπίσουν σ' ένα περιβάλλον μάλιστα αδίσταχτης παγκοσμιοποίησης, κύριο κριτήριο της οποίας θα είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους ανεξαρτήτως χώρου. Η πρόσφατη κρίση με την ασθένεια των ζώων στην ανεπτυγμένη Ευρώπη κατέδειξε ότι απαιτείται πολύ απόσταση να διανυθεί ακόμη για την συντήρηση κοινωνιών, οι οποίες έχουν μεν εξασφαλίσει την αυτάρκεια, τελούν ωστόσο σε μεγαλύτερη ανασφάλεια όσο αφορά την υγιεινή επιβίωση και αναπαραγωγή τους.

Αν και στις ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη μας, καθώς και ανεπτυγμένες περιφέρειες της Ευρ. Ένωσης, φαίνεται να έχει αρχίσει μια διαδικασία ελέγχου του περιβαλλοντικού προβλήματος, επισημαίνουμε, ωστόσο, ότι στα αναπτυσσόμενα, Κράτη, και στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, υπάρχει αρκετή απόσταση ασφαλείας για να διανυθεί ακόμη. Τούτο οφείλεται, πρωτίστως, στο γεγονός ότι οι οντότητες αυτές, στην προσπάθειά τους να καλύψουν την απόσταση που τις χωρίζει από τις πλούσιες, δεν διστάζουν να προχωρούν σε μια εντατική, αλόγιστη, αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων, επαναλαμβάνοντας τα ίδια λάθη, που πριν από μερικές δεκαετίες, έκανε η Δυτική Ευρώπη και η Β. Αμερική.

Εάν το χάσμα (οικονομικό κοινωνικό, πολιτιστικό) ανάμεσα στις πλούσιες και φτωχές χώρες και εν ευρύτερα σε πλούσιες και φτωχές περιφέρειες συνεχιστεί να διευρύνεται και κατά τις επόμενες δεκαετίες, υπάρχει ο κίνδυνος, ο υπανάπτυκτος και αναπτυσσόμενος κόσμος να βρεθεί σε αδυναμία, απορρόφησης της αυξημένης παραγωγής των

πλούσιων χωρών και εξόφλησης των σχετικών υποχρεώσεών του, οπότε θα οδηγηθούμε σε μια «παγκοσμιοποίηση των χρεοκοπιών», με απρόβλεπτες συνέπειες για τη λειτουργία του διεθνούς οικονομικού συστήματος.

Αναμφισβήτητα, το νέο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης θα έχει επιπτώσεις σε όλες τις οντότητες εξουσίας είτε αυτές εδράζονται σε κεντρικό είτε σε περιφερειακό-τοπικό επίπεδο. Απαιτείται τόσο διαδικασία προσαρμογής όσο και αντίδρασης στα νέα δεδομένα και κυρίως προετοιμασία νέων σύνθετων πολιτικών παρέμβασης.

Στην προετοιμασία αυτή, πρωτεύοντα ρόλο θα πρέπει να διαδραματίσουν οι σύγχρονες και ευέλικτες πολιτικές παρέμβασης, όχι μόνο της Κεντρικής Διοίκησης αλλά και της Περιφερειακής Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Οι κοινωνικές πολιτικές που θα απαρτίζουν το «δίχτυ κοινωνικής ασφαλείας και προστασίας του πολίτη, αν βασιστούν και μόνο σε ένα κεντρομόλο σύστημα παρεμβάσεων, κινδυνεύουν όχι μόνο να αποτύχουν αλλά και να μη γίνουν καν αποδεκτές με συναίνεση από τις τοπικές κοινωνίες.

Αναμφισβήτητα, η αναβάθμιση της καθημερινότητας των πολιτών με βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, πέρα από την αναβάθμιση και αυτοτέλεια αυτών των ίδιων των οργανωμένων μονάδων και πολιτειακών οντοτήτων που συγκροτούνται σε περιφερειακή, νομαρχιακή, τοπική χωρική κλίμακα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό των νέων περιφερειακών πολιτικών πρέπει να αποτελέσει η επικέντρωσή τους σε μορφές παρέμβασης που προλαμβάνουν παρά θεραπεύουν τα κοινωνικά προβλήματα, εμποδίζοντας πρόκληση φαινομένων κοινωνικής απαξίω-

σης και αποκλεισμού.

Στην νέα εποχή της παγκοσμιοποίησης, η Ευρώπη δεν θα έχει, πλέον, γεωγραφικά και οικονομικά σύνορα, οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις θα αλλάξουν τον παγκόσμιο επιχειρηματικό χάρτη, ενώ θα υπάρξει έντονη κινητικότητα κεφαλαίων με σημαντικές χωρικές αναδιατάξεις συγκέντρωσης και αποσυγκέντρωσης δραστηριοτήτων στο επίπεδο των ευρωπαϊκών περιφερειών. Θα απαιτηθεί εφαρμογή σύνθετων περιφερειακών πολιτικών, αυτό που από ορισμένους αποκαλείται, καλώς ή κακώς, «μίγμα πολιτικών» για την αντιμετώπιση σύνθετων και νομοτελειακά αδίσταχτων οικονομικο-κοινωνικών φαινομένων, αποτέλεσμα της ευρείας επικράτησης της παγκοσμιοποίησης.

Στην νέα εποχή της πολύ-επίπεδης, και άνισα κατανεμημένης ανάπτυξης, που θα εξαρτάται ολόενα και πιο έντονα από τον άρρηκτο κλοιό μιας μονόπλευρα κατανεμημένης παγκοσμιοποίησης, δεν υπάρχουν περιθώρια εφησυχασμού, απαιτείται επαγρύπνηση όχι μόνο των κοινωνικών-πολιτικών δυνάμεων αλλά και των εν δυνάμει εκφραστών και φορέων της περιφερειακής, τοπικής ανάπτυξης. Απαιτείται, πρωτίστως, να μελετηθούν με επιστημονικό τρόπο, οι επιπτώσεις του νέου μοντέλου, για να προσδιοριστεί ακριβέστερα εκείνο το μίγμα πολιτικών περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, που θα πρέπει να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της παγκοσμιοποίησης. Στη συνέχεια, η κοινωνία πρέπει να ζυμωθεί με την πρόκληση της παγκοσμιοποίησης, η οποία, αναμφισβήτητα, δεν θα προκαλέσει και μόνο αρνητικές επιπτώσεις, για να καταστεί κοινωνός των εξελίξεων και κριτής των δρώμενων.